

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

LETO IV • ŠTEV. 9

SVOBODA

V S E B I N A

**Delo „Svobode“
Izobraževalno-vzgojne naloge
„Svobode“
Naše kulturne prireditve
Mladina
Franc Gorenjec, Kovačnice
„Javnega mnenja“
M. T., Razvoj v Nemčiji
Dr. A. Siemsen, Politična umet-
nost in umetnostna politika
Leonhard Frank, Od treh mili-
jonov trije
Knjige in knjižnice
Društveno življenje
Dramatika
Delavska pesem
Delavski sport
Razno**

1. SEPTEMBER 1932 •
IZHAJA MESEČNO V LJUBLJANI

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica štev. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad 430,000.000 Din.

Za vse vloge jamči ljubljanska mestna občina z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo.

Vloge se sprejemajo na knjižice in na tekoči račun. Naložbe proti odpovedi se obrestujejo po dogovoru kar najbolj ugodno.

Posojila se dovoljujejo na posestva, menice in vrednostne papirje čim najceneje.

Za male trgovce in obrtnike obstoji pri hranilnici kreditno društvo, za pupilarne naložbe pa sodni depozitni oddelek.

Za varčevanje mladine izdaja domače hranilnike, za pošiljanje denarja po pošti pa svoje položnice.

Telefon št. 2016 in 2616.

Poštni čekovni račun št. 10533.

Uradne ure za stranke so od 8. do 12. in pol.

September 1932. ~ 9. štev.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " polletno	18—
" " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—
Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.	
Za Ameriko: Chicago. Ill. 3639 W, 26 Th. St.	

DELO „SVOBODE“

(Iz poročila predsednika na XVI. kongresu »SVOBODE«)

»Svoboda«, ki se je ustanovila kot delavska izobraževalna organizacija 1913. l. kot naslednica razpuščene »Vzajemnosti« in ki bo torej prihodnje leto praznovala svojo 20 letnico, se je razmahnila šele po vojni. Od l. 1913 do izbruha svetovne vojne so morali tedanji voditelji »Svobode« skrbeti predvsem za to, da so ustanovili podružnice v posameznih krajih. Najprej so morali delovanje organizacije razširiti med proletariat. Njihovi napori niso ostali brez uspeha, saj so nastale močne podružnice v Ljubljani, Šiški, na Glincah, v Trzinu, Zagorju, Idriji, Litiji, Kamniku, na Jesenicah itd.

Svetovna vojna je naravno zaustavila lepo započeto delo. Šele 1918. l. 13. jan. se je mogel vršiti občni zbor, čigar naloga je bila: obnoviti in razširiti »Svobodo«. Tudi tedaj je bila večina sodrugov še pri vojaki in posebnost tega občnega zbora je bila, da so na njem absolutno prevladovale sodruge. Ženski odsek ljubljanske »Svobode« je štel tedaj 350 članic. V izvoljenem odboru je bil samo predsednik moški, ves ostali odbor je bil izvoljen iz samih sodrugic. Sklenile so ustanoviti centralno delavsko knjižnico v Ljubljani in prirejanje predavanj in diskusijskih večerov.

Radi političnega preobrata, ki se je izvršil med tem časom, se je vršil 17. nov. istega leta že drugi občni zbor, na katerem je bila zastopana ljubljanska podružnica s 489 člani in jeseniška. Sklenil je, da začne 1. jan. 1919 izhajati mesečnik »Svoboda« s pestro vsebino, v katerem naj prevladuje leposlovje. Nadalje so sklenili, da je treba pri vseh podružnicah ustanoviti v prvi vrsti mladinske sekcije, organizirati delavske šole, gojiti pa seveda tudi vse drugo izobraževalno delo. Po tem občnem zboru se je »Svoboda« hitro razmahnila vzporedno z razgibanjem vsega delavskega pokreta pri nas. 1920. l. je dosegla svoj višek.

Dobi od srede 1920. do 1925. leta daje pečat notranji razkol v delavskem gibanju. Posledicam tega razkola se ni mogla izogniti tudi ne »Svoboda«, čeprav je kot nepolitična organizacija poudarjala svojo neodvisnost napram različnim političnim frakcijam, v kolikor seveda ne nastopi katera proti samemu kulturnemu delu »Svobode«. Padlo je članstvo, precej hitro so se menjali vodilni odborniki in radi tega ni mogla več redno izhajati revija, trpelo je celotno delo.

IX. občni zbor 1925. l. pomeni zopetno konsolidacijo »Svobode«. Izpremenil je pravila tako, da lahko postane »Svoboda« kulturna delavska centrala za vso Jugoslavijo in da se omogoči sodelovanje tudi onim kulturnim društvom, ki se smatrajo kot pripadniki razrednega delavskega gibanja, pa se ne odpovedo svoji društveni samostojnosti radi dolgoletnih tradicij.

Potem so na »Svobodo« sicer še enkrat vplivala različna mnenja dveh političnih frakcij, pojavile so se težnje, da se »Svoboda« razdeli na dva dela, svojo posebno akcijo je razvila zveza del. pevskih društev itd., vendar se je posrečilo ohraniti enotnost »Svobode«. XI. občni zbor 22. jan. 1928. l. je sklenil enotnost »Svobode« utrditi s podvojenim kulturnim delom. Od tega občnega zbora dalje do danes, torej skoraj pet let, so glavni odborniki »Svobode« ostali isti in zunanji izraz te stalnosti je tudi stalna idejna in organizacijska delavnost teh odborov. V tem času se je doseglo notranje popolno pomirjenje nasprotstev med Ljubljano in Mariborom, zboljšanje delovanja podružnic in odsekov, znatno razširjenje našega knjižničarstva, povečanje števila predavanj in tečajev in zboljšanje njihove vsebine, utiranje novih potov v dramatikii z recitacijskimi zbori in kolektivnimi dramami, ustanovitev »Svobodine« pevske podzveze, redno izdajanje in zboljševanje mesečne revije »Svoboda«, ustanovitev Cankarjeve družbe, in pravilno usmerjenje delavskega književnega založništva sploh, enotna ureditev vseh naših knjižnic in znatno povečanje nekaterih, z vsem tem v zvezi pa znatno povečanje pomena in ugleda »Svobode« v celotnem delavskem gibanju.

Od lanskega občnega zbora do letošnjega je pa treba šteti med največje uspehe delavskega kulturnega gibanja razširjenje »Svobode« na kraje izven Slovenije. Nam pri tem ne gre za kako razširjenje društva kot takega, temveč edino-le za to, da se v Jugoslaviji ustvari po duhu in sistemu enotno delavsko kulturno gibanje. Led je sedaj prebit in na tem današnjem XVI. kongresu »Svobode« pozdravljamo najtopleje prve pionirje našega kulturnega dela v južno-zapadnih pokrajinah Jugoslavije.

Napačno bi bilo, če bi na kongresu omenjali samo svoje uspehe; kritično moramo presoditi vzroke tega, zakaj ni naše gibanje še močnejše kot je, da bomo znali v bodoče popraviti in odstraniti vse ovire našemu napredku.

Notranje-organizacijsko pogrešamo še vedno reda z nekimi častnimi izjemami; primanjkuje razumevanja za čisto vzgojno-izobraževalno delo in preveč se tratijo sile s prireditvami napol zabavnega značaja, skratka preveč je še posnemanja drugih po duhu tujih nam društev in premalo je čistega pokretaštva. Sportniki posebej pa sploh ne kažejo razumevanja za drugo nego samo za svojo stroko. Namen vseh naših različnih odsekov je, z njih posebnimi sredstvi buditi proletarsko zavest in solidarnost in pomagati delavskemu gibanju. Mreža naših podružnic je že zelo dobro razpletena po vsej Sloveniji, toda število članov je premajhno. Posamezni odseki žive še vedno preveč sami zase, zato ni prave privlačne sile na zunaj. Če se ne čutimo vsi, da vsak po svoji moči služi celotnemu gibanju po osamosvojitvi proletariata, se oddaljujemo glavnemu namenu »Svobode« in naš pokret se potem tudi številčno dovoli ne širi. Sicer so skoro vse podružnice prav agilne, vendar ni potreba in je skoro nemogoče podajati sredi leta natančnega poročila o vsem njihovem delovanju, kajti zadnje tozadevno točno poročilo smo podali na lanskem decembrskem kongresu. Razven novih podružnic na Hrvatskem se je ustanovila nova

podružnica v Črnučah pri Ljubljani, obnovili sta se in oživeli podružnici na Glincah pri Ljubljani in na Lescah, likvidirali sta se pa v Velenju in v Bistrici nad Mariborom, tako da imamo danes precej aktivnih podružnic. Posebno razveseljivo je to, da so po zadnjem kongresu nekatere podružnice ustanovile svoje mladinske odseke, ki se prav lepo razvijajo. Ti odseki so se ustanovili po iniciativnosti sodrugov v posameznih krajih. Naj bi tej iniciativnosti sledile prav vse podružnice v vsem svojem delovanju! Kajti iz centrale je nemogoče vse organizirati in drugič prospeva le ono, za kar se člani zavzamejo s srcem in z dušo.

Prihodnje leto bo 20 letnica zveze »Svobode« in 50 let od smrti našega genija Karla Marxa.

Na ta dva jubileja se moramo dobro pripraviti. Ne bomo ju proslavljali, kakor slave razna malomeščanska društva svoje obletnice, temveč z razširjenjem in poglobitvijo dela v duhu marksizma.

Zato bo sedanji centralni odbor v nadaljnjih referatih stavil današnjemu kongresu predloge, v smislu katerih naj bo »Svoboda«

1. predvsem vzgojno-izobraževalna marksistična delavska organizacija;

2. njene dramske in pevske prireditve, njeni prosvetni večeri i. p. naj dopolnjujejo zvezino vzgojno-izobraževalno delo;

3. dvigniti se mora število članstva in s tem tudi naročnikov »Svobode«. Z novim letom se uvedejo nove članske markice i. dr., kar naj zboljša notranji red in finančni položaj v zvezi;

4. s športnimi klubi naj se doseže tako razmerje, ki ne bo moralno škodovalo celotni naši kulturni akciji in ki tudi ne bo izročilo delavskih klubov v naročje drugih.

Tako notranje poglobljena in na zunaj povečana bo mogla naša zveza proslaviti 20 letnico proletarskega kulturnega dela pri nas z upravičeno samozavestjo, da je »Svoboda« po svojih močeh izvršila mnogo dela za osamosvojitvev proletariata.

IZOBRAŽEVALNO-VZGOJNE NALOGE „SVOBODE“

Iz poročila s. drja. Jelenca na XVI. kongresu »Svobode«

Ni naloga »Svobode«, da bi samo izpopolnjevala več ali manj nedostatno šolsko izobrazbo svojih članov. Branje in pisanje in čim širša osnovna izobrazba so gotovo potrebne stvari. Vendar pismenost še ne ščiti pred neumnostjo. To dokazujejo Nemci, ki so stoodstotno pismeni, pa se jih je zadnjič vendarle dobra tretjina izrekla za Hitlerjev barbarizem.

Naloga »Svobode« tudi ni, da bi skrbela za strokovno izobrazbo svojih članov, da bi učila na primer stenografijo, strojepisje ali da bi prirejala tečaje, n. pr. za šivanje, za avtogeno varenje ali za slične spretnosti, ki so sicer koristne posameznikom za boljši napredek v službi. Dovolj imamo izkušenj, da so se nadarjeni, toda po značaju bolj šibki posamezniki, ki so jim delavske organizacije pripomogle do večjega strokovnega znanja, izneverili delavskemu gibanju in se pomeščanili.

»Svoboda« tudi nima namena, da bi med delavstvom širila znanstvo zaradi znanstva samega, ne da bi se brigala za to, kaj naj delavci počno s pridobljenim znanjem. Delavska izobrazba nima samo namena kopičiti znanje, ampak hoče tudi vplivati na voljo in značaj delavca in vzbujati v njem aktivnost.

Treba pa je strogo ločiti izobraževalno delo od agitacije. Agitacija pregovarja, zapeljuje, izrablja predsodke, se demagoško laska in sploh v svojih sredstvih ni posebno izbirčna. Izobraževalno delo pa apelira na razum, prepričuje in vzbuja smisel za samostojno razmišljanje. Ne more se prezirati pomen agitacije za javno življenje in njen vpliv na nerazsodno množico. »Svoboda« pa vabi k sebi delavce in delavsko mladino, ki se hoče z lastnimi silami dvigniti k višji izobrazbi in duševni samostojnosti in ne potrebuje agitacije.

»Svoboda« tudi noče svojim članom vsiljevati nikakega nauka in nikake dogme, ki bi jo morali kratkomalo sprejemati in priznavati. Predavanja »Svobode« niso pridige. Njen poglavitni namen je navajati delavce k samostojnemu razmišljanju in jim kazati, kako se morejo orientirati v naravi in v zgodovini in si ustvariti čim skladnejšo sliko o svetu in življenju, o gospodarstvu in družbi, skratka: delavska izobrazba naj bo delavcu kažipot za ustvarjanje lastnega svetovnega nazora.

S svetovnim nazorom ni tako, kakor na primer z matematiko. Po vsem svetu velja, da je dvakrat dve štiri. Imamo pa najrazličnejše verske in filozofske nazore. Vsaka univerza ima svojega profesorja filozofije, ki uči svojo posebno filozofijo in o njej trdi, da je edino prava in da so v zmoti vsi drugi profesorji, ki drugače mislijo. Pustimo profesorje, da v miru še nadalje disputirajo. Dokler se ne sporazumejo, pa je najbolje, da sprejmemo za svoj kažipot nauk, ki sta ga razvila Karl Marx in Friderik Engels. Ta nauk, ki so ga razni profesorji že opetovano »znanstveno ovrgli«, ki pa vedno bolj razsvetljuje glave in ogreva srca velikih delavnih množic in ki je izzval široko in globoko ljudsko gibanje, je znan pod imenom *historični materializem*. Ta nauk temelji na preprosti resnici, ki jo je Engels po domače povedal, da mora človek jesti in piti in šele potem lahko filozofira. Iz tega preprostega dejstva izvaja *historični materializem*, da je od načina, kako si človek pridobiva materialna sredstva za preživljanje, odvisen razvoj človeške družbe. To je *Marxov materializem*. Pri nas ga mnogi odklanjajo iz nevednosti, ker razumejo besedo *materializem* v vulgarnem pomenu kakor pohlep po uživanju in lov za denarjem, ne pa v filozofskem smislu.

Marxov nauk pa nam nudi tudi sredstvo, ki nam pomaga pravilno misliti in ki je znan pod imenom *dialektika*. Običajno velja logika za nauk, ki uči, kako se pravilno misli. Logika se pa od *dialektike* razlikuje po tem, da logika opazuje stvari in dogodke v stabilnem, mirujočem stanju, *dialektika* pa jih opazuje v gibanju in razvoju in v njih medsebojni zvezi. *Dialektika* namreč računa z dejstvom, ki ga je spoznal že stari grški filozof Heraklit, da se vse giblje in izpreminja, in ki ga potrjuje tudi astronomija za največja svetovna telesa, kemija za najmanjše telesne delce in prirodopisje za rast živali in rastlin. Drugo načelo *dialektike* je, da ima vsaka stvar sama v sebi svoje nasprotje in da se razvoj vrši v nasprotjih ali, kakor je rekel Heraklit, da je boj oče vseh stvari. Ta načela veljajo predvsem za fizično narodo. Pšenično zrno, ki ga

vsadiš v zemljo, razpade, vzraste pa biljka. Ko dozori klas, se biljka posuši, klas pa nam da več pšeničnih zrn in gotovo tudi ne popolnoma enakih onemu, ki je bilo vsajeno. Ta načela pa veljajo tudi za zgodovino in za razvoj gospodarstva in družbe. Že Aristotel, ki sicer ni poznal razvoja, je spoznal, da ima vsaka družabna oblika, vsaka vladavina že sama v sebi tendenco, da se izprevrže v drugačno obliko.

Marxova dialektika je torej ključ za spoznavanje prirode in tudi zgodovine. Nasprotniki oponašajo marksizmu materializem, ravno ta materializem pa vzbuja in razvija v človeku tisto lastnost, ki ga v vsej živi naravi najbolj odlikuje, da namreč zna misliti. S tem pospešuje v veliki meri duševni razvoj človeštva. Ni treba marksista biti sram, če ga nasprotniki zmerjajo, da je materialist.

Za vsakega razmišljujočega in napredujočega delavca je potrebno, da čim bolje pozna ta Marxov nauk in je ena najvažnejših nalog delavske izobrazbe, da seznanja delavstvo s tem naukom.

Zelo važen predmet delavske izobrazbe je tudi zgodovina gospodarstva in družbe, to je proučevanje, kako se je prvotna gospodarska oblika, to je imovinska in življenska skupnost, izpreminjala, kako je nastala zasebna lastnina, kako se je razvil fevdalizem, kako je propadal in kako je nastal sedanjí gospodarski red, ki temelji na kapitalizmu.

Za delavstvo je dalje zelo važno čim temeljitejše poznavanje sedanjega gospodarskega stroja, kako funkcionira in kako se razvija po zakonih, ki jih je razkril Marx v svojem »kapitalu«. Zaradi tega je nauk o gospodarstvu ali politična ekonomija važen predmet delavske izobrazbe, ne samo iz znanstvenih, temveč tudi iz praktičnih nagibov.

Potrebno je tudi poznavanje družabnih tvorb, ki so v neločljivi zvezi z vsakočasnim gospodarskim redom. To je pred vsem država. Človeku je že po naravi prerojen tudi družabni nagon. V vseh dobah razvoja najdemo pri človeku prisilne organizacije, ki imajo na sebi za državo značilne znake. Družabno življenje človeka se giblje med polarnima silama družnosti celote in svobode poedinca, ki se med seboj odbijata, vendar pa sta spojeni v nerazdružno enoto. V delavsko izobrazbo spada torej tudi nauk o državi. Zlasti se pa pri proučevanju sodobne države ne sme prezreti one dejavnosti države, ki je znana pod imenom socialna politika. Sodobna država vodi socialno politiko pod vplivom delavskega pokreta, toda v svojem lastnem interesu.

Končno je važna naloga delavske izobrazbe proučevanje organiziranega delavskega gibanja od prvih njegovih početkov, ko še ni imelo pravega načrta, preko raznih utopičnih poskusov in drugih začasnih zablod do sedanjega njegovega stanja, ko se je že razčlenilo v razne in ne pri vseh narodih enake oblike, v katerih vodi razredni boj. Tako se bo spoznalo bistvo in pravi smisel socializma, o katerem piše Max Adler:

»Socializem ni samo politični pokret, ki ima namen doseči popolno ljudsko demokracijo in izvojevati politične pravice in svoboščine delavstvu in očuvati ustavnost in parlamentarizem.

Socializem tudi ni samo delavski pokret, ki ima namen izvojevati delavstvu večje gospodarske pravice, izboljševati njegov gospodarski položaj in izpopolnjevati njegovo organizacijo.

Socializem tudi ni samo silovit protest proti bedi in izkoriščanju in upor proti brutalnosti kapitalistične konkurence in nesmislu kapitalističnih vojn.

Socializem je vse to skupaj in še nekaj več, namreč spoznavanje vzrokov, iz katerih je vse to nastalo in ki leže v bistvu gospodarskega razvoja.

Socializem pa ni samo znanje vsega tega, temveč tudi sila, ki neposredno deluje v razvoju in ki vodi množice pri njih akcijah. Kraljestvo socializma ni od tega sveta, njegovo kraljestvo je svoboda, bratstvo in enakost kakor tudi gospodarsko blagostanje in kulturno izpopolnjenje za vse ljudi na zemeljski obli.

Meščanski ljudje imajo predsodek, da je delavsko gibanje surovo in protikulturno. Tudi naivni delavci, ki nimajo prave delavske vzgoje, žive v zmoti, da so razredni boj samo barikade, kandelabri in krvava revolucija. Delavska izobrazba mora tako napačna naziranje razdirati in podati dokaz, da je socializem visoko kulturno gibanje.

NAŠE KULTURNE PRIREDITVE

(Poročilo s. Delaka na XVI. kongresu »Svobode«)

Kulturno delo »Svobode« je del celotnega stremjenja proletarijata. S tega stališča je treba presoјati dosedanje delo »Svobode« na tēm polju in zarisati smernice za bodočnost.

Da gremo po vrsti. Od vseh odsekov v »Svobodī« je največ dramatičnih. Med temi je po kvaliteti vodilen »Delavski oder« ljubljanske »Svobode«.

Če pogledamo na delo »Delavskega odra« od časa, ko je bil ustanovljen, odnosno od prvega njegovega velikega uspeha, s katerim je ta postal znan, dobimo sledeč rezultat: 1. maja 1928 je uprizoril »Delavski oder« v režiji Bratka Krefta v ljubljanski drami Rudolf Golouhovo socialno dramo »Križa«, delo, ki je zajeto iz življenja slovenskega proletarca, katerega največja vrednost je bila v tem, da je dalo občinstvo slutiti, da se tudi pri nas poraja ideja proletarske umetnosti. Ta predstava, ki je pomenila v slovenski gledališki zgodovini lep umetniški uspeh, je dala »Delavskemu odru« svoj pečat in ne samo idejno, ampak tudi umetniško upravičenost.

Velik korak naprej in pravilno idejno usmeritev odra bi pomenila Tellerjeva drama »Rušilci strojev«, ki je bila sicer že naštudirana, a na zalost ne uprizorjena.

Predstavi »Na dnu« in »Vstajenje« sta svoj uspeh dosegli in oboogateli pravi repertoar »Delavskega odra«. Z uprizoritvijo »Jakoba Rude«, ki ga ne moremo šteti med najboljša Cankarjeva dela, je začel oder umetniško padati. Vprizoritev ni bila niti povprečna. Nadaljni dve stvari, ki jih je »Delavski oder« vprizoril, to je »Bronasta kolajna« in »Vest«, pa so bile idejno in umetniško nevredne onega slovesa, ki si ga je oder že pridobil. Kje tiči vzrok, ki je dovedel do padca?

Delavski oder je eden najmočnejših predstavnikov proletarske umetnosti. Kot tak mora skrbeti za idejno in duhovno vzgojo proletarijata. Spored mora vsebovati le taka dela domačih in tujih avtorjev, v katerih

se izraža kritika starega stanja, se budi volja po izgradnji nove bodočnosti in vzpodbuja solidarnostno čustvo proletarijata. Ta princip je bil vodilen pri uprizoritvi »Hlapca Jerneja«, ki je kot delo slovenskega avtorja najmočnejše delo v svetovni literaturi, ki nudi istočasno možnost v res proletarskem smislu manifestirati za pravico »Hlapca Jerneja« — za pravice svetovnega proletarijata. »Hlapec Jernej« pa je šele uvod v novo dobo, v sistematično delo »Delavskega odra«. Jasno je, da se vso sezono ne morejo uprizarjati samo predstave, kot je bil »Hlapec Jernej«, a umetniško in idejno merilo za nadaljnje delo smo v tem ugotovili. Te idejne smernice, ki veljajo za »Delavski oder« v Ljubljani, veljajo za vse dramatične odseke.

Dramatični odseki v pokrajini imajo mnogo težav z malimi odri, s pomanjkanjem sposobnih režiserjev, često tudi igralcev itd. Vsi trpimo pod pomanjkanjem primerne literature. Razen tega so še razne druge ovire. Temu bomo deloma odpomogli s tem, da bomo za letošnjo jesensko-zimsko sezono pripravili nekaj komadov, ki jih bodo lahko uprizarjali vsi naši odseki. Posebej pa opozarjamo naše dramske odseke na govorni zbor, ki bo gotovo postal priljubljen del delavskih večerov. Dasi imamo Slovenci silno majhen repertoar za govorni zbor, ga ravno sedaj s preurejanjem in predelavanjem nemških del polagoma izpopolnjujemo in upam, da bomo v kratkem lahko razposlali podružnicam primerne pesmi in odlomke z navodili in režijskimi opazkami, ki bodo dale posameznim režiserjem možnost govorne zbere naštudirati.

Prihajajoč na prireditve delavskih pevskih in glasbenih društev, omenjam še, da naj dramski odseki skupno s pevskimi posvečajo pažnjo govornemu zboru, ki ga lahko orkester močno podkrepi.

Dasi so mnogi pevski odseki »Svobode« naravnost vzorni in je tudi njihov spored primeren delavskemu pevskemu zboru, se mi zdi vendar potrebno, da z ozirom na sistematično delo vseh pevskih zborov opozorim na gotove nedostatke, ki pa izvirajo le iz tega, ker si stavijo prireditelji vse prevelike in umetniške cilje. Delavski pevski zbori morajo skrbeti za to, da obsega njihov repertoar predvsem delavske pesmi, domače in tuje in nato narodne pesmi. Izogibajmo se pa ambicij posameznikov, da bi rastele z opernimi arijami in osladnimi romancami, ker spadajo te na delavske pevske večere prav tako malo, kot nastopi rokoborcev na delavske kulturne večere.

Naša naloga mora biti, da v sporazumu s podružnicami in z njihovo pomočjo sestavimo arhiv za delavske pevske zbere, ki je ravno tako važen, kot arhiv delavskega odra, ki je sedaj v nastanku. Vendar pa moram pripomniti, da je vse to delo odvisno v mnogih ozirih tudi in predvsem od inicijative posameznikov in pa od delavnosti podružnic.

To se opaža zlasti pri organizaciji »mladinskih večerov«, ki so izšli iz podružnic, ki so se lepo uveljavili in ki jih je na inicijativo podružnic začela v zadnjem času gojiti tudi Ljubljana. Kake važnosti so taki skrbno pripravljeni in smotreno izbrani sporedi mladinskih večerov, mi ni treba praviti. Skrbeti pa moremo zopet vsi za to, da bomo centralno zbirali ves dober material takih prireditev, ga razmnožili in tako v kratkem času razpolagali z dobrimi in aktualnimi točkami, s katerimi bomo lahko zalagali vse naše podružnice.

Ravnotako važni so delavski kulturni večeri. Dosedanji »Prosvetni večeri« so dokazali, da je zanimanje v vrstah proletarijata veliko. Če pa pogledamo repertoar teh večerov bomo videli, da so bili ti večeri v

glavnem le dobro sestavljene in skrbno pripravljene akademije, kakršne bi radi idejne vsebine same moglo uprizoriti tudi kako drugo društvo. Razen par idejnih predavanj, recitacij in zborovskih del, ki so se pečali s proletarijatom, odnosno o njem poročali, nismo videli, niti slišali ničesar, kar bi bilo proletarsko. Prosvetni večeri morajo delavstvo buditi in vzgajati v smislu istih načel kakor vse drugo naše delo, morajo združevati delavske produktivne in reproduktivne sile in jih od časa do časa dopolniti z umetniki, ki črpajo svojo snov v proletarijatu. Pa tudi organizacija prosvetnih večerov mora biti sistematična. Vsak večer mora biti zase zaključena celota, ki predstavi, odnosno osvetli en problem iz vseh važnih vidikov.

Vsak prosvetni večer mora imeti svoj pomen, imeti mora spored, ki v predavanju, recitaciji, pesmi, prizoru — obravnava eno vprašanje. Namen prosvetnih večerov ne sme biti zabava, ne sme biti samo pester. Prosvetni večer mora poučevati, učiti in to na lahek, vsakemu sprejemljiv način. In še to: ves spored mora biti jasno razčlenjen. Povejte par besed o pesniku, ki je pesem napisal, o skladatelju, ki jo je komponiral; povejte o njegovi dobi, o njegovem delu in o pomenu njegovega dela. A vse kratko in jedrnatno in ne šolsko. In imeli bomo hvaležne poslušalce in razumno občinstvo. Tako bo »Prosvetni večer« res prosveten.

Za vse to delo pa je treba moči, ki v centrali, po podružnicah pomagajo, da bomo v najkrajšem času zbrali in pripravili vrsto komadov, ki bi prišli za »Delavske odre« v poštev, zbrali pesmi, ki pridejo v poštev za pevske in govorne zборе, in material za prosvetne večere.

Mislim in preprčan sem, da je upravičena ta kritika dosedanjega in da so izvedljivi ti predlogi za bodoče delo. To ni še vse, kar spada k proletarski kulturi. A vendar je to korak naprej — k velikemu in lepemu cilju.

MLADINA ?!

V zadnjem času večkrat pisarijo o mladini slovenski dnevniki in tudi nekateri tedniki in mesečniki. In med temi dopisi in ugibanji se največkrat čuje ta-le glas:

Človeška družba v Sloveniji se ne loči več po razredih, ki imajo svoje vire življenja in zato tudi svoje različne materialne in kulturne interese, temveč človeška družba v tej pokrajini se loči edino-le po tem, da prebivajo v njej stari in mladi ljudje. (Nihče od teh še ni povedal, kje se začenjata tako mladost kakor starost.) Stara generacija je imela in se ji še priznavajo različni interesi. Toda mladina pa spada vsa v en tabor. V kateri tabor? Ali v katoliški, ali v pravoslavni, ali v proletarski, ali v nacionalistični? V nobenega od teh. Samo v mladinski. In edini program tega tabora naj bo: Dokler smo mladi po letih, smo mladi. Približno nekaj takega je že sklenilo nekoliko mladinskih dijaških organizacij in objavilo ta svoj sklep v »Kmetškem listu«.

*

Nemški kritik Emil Belzner je v svoji oceni Thiessovega romana »Zentaur« napisal sledeče misli:

Kam gre mladina? Pravzaprav bi morali vprašati: kam peljejo mladino? Kam jo vodijo naše stranke, šole, univerze in pisatelji? Gonijo jo od ideala do ideala, od utopije do utopije, iz ene miselne lenobe v drugo. Povsod se ji kaj obljublja, priporočajo se pota brez ovir, povsod

deluje oni neutemeljeni in nepriporjeni optimizem, ki najbolj delavne in najporabnejše ljudi izpreminja v naivneže vseh sort. Seveda nikdar ne ostane dolgo pri tem. Sledi stanje streznjenja, resignacije. Ko razorožé en letnik, pokličejo drugega. Ta stvar ima svojo metodo. Vzgoja za malo-meščana se prične z visoko letečimi načrti in se konča z nekim »položajem« v državni ali privatni službi. Tako sladko in s častjo obledi vedno obnavljajoče se gibanje mladine.

Mladina dela vselej to-le glavno napako: sama sebe precenjuje in misli, da je njeno veliko dejanje že v tem, da je po letih mlada. S tem pa izgubi kontrolo nad samo seboj in nad svojimi »vodniki«. Potem se ji pa navadno godi tako kot ničemurni, površni ženski: ko pride bolj v leta, postane histerična; ko se še bolj postara, postane kot jagnje pobožna. Mladina ima zelo površen pojem o mladini: srce, mišice in živce utrjevati za čim najbolj dolgo, pridno in sigurno življenje. Pri tem pa sploh ne opazi, kako ulovi in izenači njene gibe dosedanji svet, ki se mu zamaši upira. Mladina bi morala prenehati s tem, da se da oboroževati, proti sami sebi bi morala biti najstrožja in najneizprosnejša. Če zahteva same usluge, nima pravice do tega, da se jo resne jemlje. Nobenega čaščenja naj ne zahteva, temveč lomi naj odpor in z močjo naj prepričuje. Domisljivosti ne sme trpeti v svojih vrstah.

Vedno znova jo spravi s tira misel na uspeh. Gotovo, uspeh je važen, uspeh vzpodbuja in podžiga (često žal v nasprotni smeri), toda uspeh ne sme postati cilj, odločilno stališče. Človeška zanesljivost je predpogoj za vsako novo delo. Tržni kričoč nič ne pomeni. Ljudje tečejo tja, kjer je poceni. Poceni pridobljeno pa tudi laže proč vržejo. Z razumom in čuvstvom pridobljeno pa z leti raste, se veča, se nikdar ne obrabi in je ob vsaki uri v posesti sveta. Ne mladost med dvajsetim in tridesetim letom, temveč skrbite za mladost na dolgo dobo, ki je ne bo presenetilo nobeno na novo pridobljeno spoznanje, temveč ji bo to pomenilo samo razširjenje življenjskega prostora.

Kam gre mladina? Bojim se: Kljub vsemu poletu v staro udobno životarjenje z izpremenjenimi kulisami. Mladina naj se usmeri tako, da bo tudi po tridesetem letu še mlada in da bo vedela, kaj ima delati in za kaj je sposobna. Naj ne čaka trenutka — temveč ustvari naj ga!

In kultura, o kateri mladina toliko govori. Kultura kot lep namen sam zase, kot počitniški oddih v življenju je zmota; kultura kot zahteva, kot velikopotezna vzpodbuda za uresničenje novega je resnica, resnica, ki jo je treba dan za dnem utrjevati in ji slediti. Naloga mladine naj bi bila, da skrbi za to, da se bosta polagoma skladali kultura in resničnost, da bosta skupaj rastli, pa ne druga proti drugi. Ali današnja mladina sploh more videti, da je kultura zahteva po uresničenju človeka vrednega življenja, da kultura ne sme plavati nad nami kot nebo, temveč da se mora potrditi v našem dejanju in nehanju? Ali bo še v bodoče tako ostalo, da se dela nasprotno od tega, kar se spozna, in se potem v opravičilo reče: vsakdo ima pač svoj ideal, kakor ima svojo številko ovratnika? Vprašanje morda malo čudno zveni, toda ni nič drugega kakor prav resno vprašanje.

*

Max Adler je pa na nekem zborovanju govoril dela vsaki mladini: Karl Marx je izrekel delavstvu neminljivo resnico, da ne sme pričakovati pomoči in osamosvojitve od nikogar drugega kakor le od sa-

mega sebe. In to velja še prav posebej za delavsko mladino. Delavska mladina mora svoje pravo in pravo delavstva sama razumeti in zastopati.

Kdor živi v miselnosti starega sveta, je star, čeprav je po koledarju mlad. Kdor pa hoče novo, boljšo človeško družbo in ki že danes usmerja na njo vse svoje mišljenje in čutenje, je mlad, pa čeprav ima že sive lase. Kajti tak človek je novi človek. In taki novi ljudje morate biti vsi mladi delavci in delavke.

—elj.

FRANC GORENJEČ:

KOVAČNICE „JAVNEGA MNENJA“

Vsakemu bo znano, da pri nas začasno ni nobenega delavskega dnevnika. Če bomo v naslednjem govorili o slovenskem dnevnem časopisju, bo torej vsakdo vedel, da gre za meščanske dnevnike.

Potrebno je, da v naši reviji spregovorimo o oni sili, ki v največji meri ustvarja takozvano »javno mnenje«. Hkrati bo to tudi podučno in koristno, ker kažejo ti dnevniki nekatere zelo zanimive lastnosti, ki jih pa pozna zelo malo ljudi. Kajti »večina ljudi sodi bolj po tem, kar vidi, ne po tem, kar občuti. Zakaj vidi vsakdo, misliti jih zna le malo. Vsakdo vidi, kakšnega se kažeš, malo jih premisli, kaj si.« (Macchiavelli.)

Dnevnik je enota zase z določenim namenom. Marsikdo bo zadvomil nad to trditvijo in mi bo v dokaz morda še ponudil zadnjo številko vodilnega dnevnika. Ta dnevnik priobčuje vendar v podlistku sovjetske humoriste, piše o kolektivnem teatru, torej stvari, ki se baš ne skladajo s takozvano meščansko ideologijo. List, ki mu pravimo mi, da je prav zabaven za tramvajsko vožnjo ali za popoldansko kavo, priobčuje na primer vesti o pjatiletki itd. Kajne, prijatelj, ki mi kažeš te dnevnike, kar ne moreš si razjasniti teh nasprotij. Ali so morda posamezne rubrike v dnevniku samostojne, ali so uredniki teh rubrik nekakšni avtonomni vladarji? Baš nasprotno je res. Dnevnik je premišljeno organizirana enota, ki je posvečena nekemu določenemu namenu. To-le si je treba prav dobro zapomniti, da bomo razumeli vse nadaljnje.

Pojdimo lepo po vrsti!

Uvodnik v dnevniku je vselej nekaka pridiga, apologetski zagovor smeri, ki jo zastopa dotični dnevnik. Napisan je tako in zato, da prepreči cenjenim bralcem nadaljnje samostojne razmišljanje in jih navda z zaupanjem, da bo šlo vse v najlepšem redu, samo da bravci ohranijo svojo vdanost in priznanje svojemu dnevniku. Ta pridiga naj torej čitalce potrdi in pomiri v dobri, stari veri. Če gre za kako kočljivo zadevo, se uvodnik napiše zmedeno in da ne izgubi videza modrosti in dalekovidnosti, se v njem lahko uporabljajo tudi fraze iz revolucionarnega slovarja. Tako je n. pr. neki vodilni dnevnik v dobi najbolj napete borbe nemškega proletariata proti nemški reakciji priobčil kot uvodnik članek nadebudnega mladeniča, ki si domišlja, da je pravi. »čisti marksist« in ki je kot tak poklican, da sodi in obsoja delavsko gibanje, nemško in svetovno zgodovino itd. Dotični uvodnik je bil zloben in neumen. Pisec sam si je pa domišljjal, da je »močno« napisan in ga je zato podpisal s svojim polnim imenom. »Močno« ali »močan«, veste, to je izraz ljubljanske »radikalno«-pišoče skupine. Če rečeš takemu pismarju, da je njegov

zadnji izdelek »močan«, se mu to tako dobro zdi, da si lahko prepričan, da bo do preklica govoril in pisal, da slovenski narod potrebuje takih mož, kot si ti. Ker bomo še kasneje govorili o takih »marksističnih« so-trudnikih meščanskih dnevnikov, pustimo sedaj tega mladeniča ob strani.

Uvodniku sledé vesti in poročila iz domačih krajev in iz »življenja in sveta«. Obe rubriki imata svoje skupne značilne poteze. Imata enotno frazeologijo, kakor: tempo časa, ritem časa, ritem stroja, doba radia, doba sporta, današnji človek, kolektivni človek itd. Iz socialnega pojma kolektivni človek je napravil meščanski dnevnik navadno modno parolo. To dnevno časopisje sploh nadomešča vse konkretne stvari in stališča z nekimi frazami, ki se izpreminjajo kot moda. Vse težke probleme oblači v lahko modo in z modnimi gesli odvrča bravca od samostojnega razmišljanja. Tu vidite skupen namen uvodnika in rubrike domačih in tujih krajev. Vsa »socialnost« tega časopisja in njegovih poročil ni v ničemer drugem, kakor v dobro prikritem namenu, da pred svojimi delavskimi čitalci (in teh je žal mnogo) zabriše resničnost in pravo vsebino sodobnega socialnega problema in da jih zadržuje, da ne izvajajo pravih konsekvenc s tem, da bi se uvrstili v organizirano samostojno delavsko gibanje. Zato v vseh teh »dobro informiranih« dnevnikih ne boste nikdar mogli čitati pravega, resničnega poročila o mednarodnem delavskem gibanju, še manj pa o domačem. Brali boste sicer od časa do časa kake »ganljive slike iz socialne bede«, nikdar pa ne boste čitali, kje je pravi vzrok tej bedi in v čem je pravi izhod iz nje. Če že kdaj dogodki prisilijo to »dobro informirano« časopisje, da poroča o nastopu delavstva, priobčujejo tako predelana poročila, kakor pač odgovarja željam in smeri vsakega dnevnika. Zlasti neki ljubljanski dnevnik se dosledno odlikuje v tem, da iz vsakega nesporazuma med posameznimi strujami v delavskem gibanju izdela poročila kakor: Socialisti s policijo proti komunistom — socialisti proti revoluciji itd. Namen je seveda navdati delavske čitalce s prepričanjem, da delavsko gibanje ne more doseči nobenih uspehov in da je najbolj prav, če vsi delavci ohranijo ali pa pridobé vero v »svoj« dnevnik. Nekdo je nekoč dejal: Kakor so morali veliko pretrpeti prvi kristjani, vendar niti oddaleč toliko, koliko križev in težav mora prestati moderno delavsko gibanje. Kajti tedaj še ni bilo časopisja. V starem Rimu je vsakdo vedel, da mečejo kristjane levom v žrelo za zabavo rimski gospodi. Če bi pa tedaj izhajalo moderno časopisje, bi pisalo: ker so podivjani kristjani v svoji nahujskani zaslepljenosti napadli še celó krotke živali, so se jim morale te seveda postaviti v bran. Spomnite se pisanja dnevnikov pred leti ob raznih velikih nastopih delavcev, pa boste pritrdili, da ta primera ni pretirana. Sicer se pa to dnevno časopisje do skrajnih mer upira objavljanju vesti o delavskem gibanju sploh. Kajti če hočejo biti ljudje potrjeni v »dobri, stari veri«, je najbolje modro molčati o resničnem življenju in o razvoju človeškega družabnega življenja in uspavati ljudi z vestmi o raznih nedeljskih nesrečah, srebrnih porokah, škandalih, o nebotičnikih in modnih klobukih — in o športu. (V oklepaju si dovoljujem to zlobno pripombo, da dnevno časopisje v pogledu delavskega gibanja dela edino izjemo pri športu. Kajti dobro ve, da delavec, ki se podi o prostem času samo za žogo, ne bo premišljal o nalogi proletariata v zgodovini človeške družbe. V drugih državah, kjer so delavska športna društva popolnoma samostojna in ne igrajo z meščanskimi klubi in v katerih se vzgajajo delavski športniki v tem smislu, da morajo biti predvsem zavedni prole-

tarci, pa zaman iščete v meščanskem časopisju poročil o uspehih in porazih delavskih športnih klubov.) Največ prostora pri vesteh iz domačih krajev in iz življenja in sveta je posvečeno jubilejem različnih rojakov, ki so do objave v dnevniku živeli kot varčni trgovci, poznani samo pri svojih konsumentih, čez noč pa izve ves dragi naš narod, koliko dobrega so že in koliko še bodo napravili zanj. Tem veljakom sledé v dnevnikih navadno »junaki noža«, z nožem v glavo, domača letovišča, potočna, rečna in morska kopališča.

O velikem svetu, o Nemčiji, Ameriki, Rusiji, Japonski so bravci teh dnevnikov tudi vedno »dobro informirani«: V Nemčiji mori nekdo otroke, v Franciji ženske, v Ameriki se je pravkar otvorila najmodernejša restavracija, v Rusiji je dobila žena tega in onega poslanika novo obleko, na Japonskem je prav živahno življenje v zabavnem mestu Jošivari itd. Za razvoj vsega svetovja je pa najvažnejša temperatura, obolenja radi vremenskih motenj, zadnji rekordi v vztrajnem plesanju itd. Vse te vesti oživljajo fotografije starih gradov, v katerih so se zbrali neki odličniki, slike raznih »miss«, Al Caponov, rekorderjev i. p.

Koliko so pa zanesljiva poročila iz javnega (političnega) življenja, se boste lahko sami prepričali, če jih boste samo teden dni primerjali v dveh dnevnikih dveh konkurenčnih družb.

»Dober« dnevnik ima dva podlistka. Eden je pustoloven, kriminalen, sploh »za živce«, drug pa mora dokazati, da koraka dnevnik z moderno dobo. Prvi se drži inseratnega dela, drugi je nekje v sredi lista. Sem pridejo na vrsto tudi kaki sovjetski pisatelji, najrajši humoristi, da čitatelji končno ne vedó, kaj je pravzaprav s tem mišljeno. Dobrodošli so tudi lirični vzdihli domačih pisateljev in pesnikov, ker ne vzamejo mnogo prostora, list se pa lahko pohvali, da odkriva in podpira domače umetnike.

V kulturni rubriki najdete zelo radikalne naslove in v samem besedilu pa često prav izbrane revolucionarne fraze. Toda radikalni so samo naslovi in revolucionarne so same fraze, prave vsebine pa ni, je le neka čudna limonada. Vsi ti radikalni naslovi so kot obraz brez telesa. Bereš, že misliš, da boš vendar odkril neko novo stvar, pa sredi te iluzije se ti že vse razblini v nič. Za ta del kulturnega pregleda in en del podlistka nameščajo tako naši kakor svetovni dnevnik mladeniče, ki so ob koncu srednje šole dobili neke romantično-revolucionarne sanje, v katerih so si predstavljali, da bo krvava revolucija (če ni krvi, sploh ni za nje revolucije, vendar je predpogoj, da ne teče njihova kri!) že nekoč svet tako uredila, da bo ves narod takoj pokleknil in molil vsakega, ki se spomni, da je poklican, dati narodu novo kulturo. Ker je za take mladeniče delavsko gibanje preveč prozaična, oportunistična zadeva in ker si kljub temu domišljajo, da so sami »edini pravi marksisti« in glasniki novih časov in navad, potrkajo na vrata in pristanejo v kulturnih in podlistkarskih uredništvih teh dnevnikov. Za sotrudištvo v delavskih listih se že namreč zato ne morejo obvezati, ker je ves ta borni delavski tisk tako slabo razširjen, da je za te »velike glasnike mlade generacije« vendar nemogoče, da bi sodelovali pri nekem delavskem časopisu, ki še med kavarničkim narodom ni prav dobro poznan, kaj šele pri drugih plasteh našega naroda. Za velike duhove, kakor mislijo da so, je treba velikih terenov, velikih dnevnikov. Pravi vzrok, da ne sodelujejo pri delavskem tisku je pa ta, da ti ljudje nimajo nič skupnega z marksizmom in da zato sploh ne znajo napisati nečesa, kar bi bilo sprejemljivo za delavski časopis, deloma je vzrok tudi to, da pri tem delavskem tisku ni dobrih ho-

norarjev. Dnevnik pa prav radi sprejmejo med svoje sotrudnike take-le mladeniče, ker vedó, da bodo laže nego kdo drugi odigrali temu delu lista določeno vlogo: da s frazerstvom, s koketiranjem z »novim« pre-pričajo bravece, da je list napreden do skrajnih meja, obenem pa s samim načinom pisanja zabrišejo vsako pravo vez med svetovnim družabnim človeškim dogajanjem. In to je pa prav lepo sredstvo, da ljudje še vedno v resnici ostanejo pri starem, in da od vsega »novega« prevzamejo le nekaj modnih parol, ki jih ponavljajo s takim razumevanjem, kakor jih izgovarja papiga, če jo naučiš: Ti smešni sotrudniki si pa domišljajo, da so s svojim kulturnim sodelovanjem pri velikem meščanskem dnevniku najboljši propagandisti »nove« ideje, in pričakujejo, da bo tako njihovo delo znatno prispevalo k razdejanju in demoralizaciji takozvanega me-ščanskega mišljenja. V teh svojih blodnih nadah se temeljito motijo. Kajti nič drugega ne utrjuje bolj sedanjosti kakor baš odvajanje ljudi od enotnega gledanja na razvoj sveta. Vsa ta »revolucionarna« reportaža o posameznih dogodkih in slučajih brez zveze z drugim bistvenim razvo-jem stvari je za meščana prav prijetno prebavljiva, na delavskega braveca pa ne napravi nobenega posebnega vtisa. Kajti v teh dopisih ali člankih ni prave vsebine, glavno so kulise in nekaj literarne rafiniranosti. Bistvo teh laži-»marksističnih« prispevkov v meščanskih dnevnikih je to, da največja dogajanja množic razblinijo v male osebne doživljaje. Taki opisi pa navdajajo človeka s prepričanjem: srečo moraš imeti, pa se prebiješ skozi vse. Tako prispevajo ti laži-marksisti po svoje k celotnemu na-menu dnevnika. Deloma prispevajo tudi oni člani delavskega gibanja, ki včasih iz dobrih nagibov pošljejo prispevke dnevnikom.

Drugi del kulturne rubrike, namenjen informiranju »javnosti« o do-mači kulturi, je pa dosledno urejen tako, da vsak dnevnik hvali in po-veličuje delo sebi sorodnih založb in da pri vsaki knjigi po možnosti pri-pomni: »Ta knjiga se dobi v knjigarni«, tako da pride na vrsto vse »kšeftarstvo« dotične »kulturne« struje. Da bi dobila stvar resen videz, se včasih malo skregajo med seboj o svoji »objektivnosti«. O vsem dru-gem se do skrajne možnosti molči. Če že neki dnevnik omenja delavske revije ali kulturne prireditve, si izbere tuje. Zato n. pr. naša revija ne more biti nikdar omenjena v »najbolje informiranem« dnevniku. Ta dnev-nik lahko omeni neko berlinsko revijo, ali v skrajnem slučaju zagrebško, ali nikakor ne more omeniti one, ki izhaja zemljepisno najbliže dotič-nemu dnevniku. Čeprav se hvalijo s širokogrudnostjo v kulturi, se v res-nici držé najbolj vestno onih konkurenčnih načel, ki veljajo n. pr. pri razmerju med Peko — in Bat'a čevlji.

Lahko bi govorili še o inseratni politiki teh dnevnikov, ali potem bi nam očitali, da uredniki direktno ne vodijo inseratne rubrike in da so kvečjemu indirektno odvisni od tega najvažnejšega dela vsakega me-ščanskega dnevnika. Zato o tem danes molčimo.

Kajti naš namen je bil, da pokažemo zlasti delavcem, kako mojstr-sko služijo vse rubrike vseh naših dnevnikov njihovemu namenu: da se čim bolj varuje in neguje ljudska neumnost, da se čim bolj ljudje zava-rujejo pred samostojnim razmišljanjem, da ljudje gledajo kulise, da to pravega ozadja nikdar ne pridejo.

Nekateri meščanski idealistični filozofi zahtevajo včasih odpravo strojev. Mi se v tem nikdar nismo in ne bomo strinjali z njimi, ker vemo, da stroji sami niso ničemur slabemu krivi. Če bi se v tem pogledu stri-njali z njimi, bi morali mi v prvi vrsti predlagati odpravo tiska. Kajti

iznajdba tiska se zlorablja v najslabše namene tako, da neki del tiska bolj zavira napredek človeške kulture, nego so jo mogli ovirati nazadnjaki takrat, ko še ni bilo tiska in ko je bila na svetu skoraj še popolna nepismenost. Mi vemo, da niti iznajditelj tiska Gutenberg niti tisk sam nista kriva tega, da se zlorablja za nekulturo, temveč da so temu krive določene družabne razmere. S spremembami teh se izpreminja odnosno se bo spremenila vloga strojev in kovačnic »javnega mnenja«.

M. T.:

RAZVOJ V NEMČIJI

(Konec.)

Volitve 31. julija so se končale tako, kakor smo rekli v 8. številki: »Boj se 31. julija gotovo ne bo končal, in od razmer, ki se bodo tedaj ustvarile, bo zaviselo, s kakšnimi sredstvi se bo potem nadaljeval.«

Razmerje oddanih glasov je sledeče:

Proletarska levica:

socialdemokrati	7,951.000
komunisti	5,278.000
socialistična delavska stranka	73.000
Skupaj	13,302.000

Meščanska levica:

državna stranka	371.000
nemški kmetje	137.000
Skupaj	508.000

Levica skupaj je dobila torej **13,810.000 glasov.**

Sredina (centrum in bavarska ljud. stranka) je dobila 5,777.000 glasov.

Skrajna desnica:

nacionalni socialisti (fašisti)	13,733.000
nemški nacionalci	2,173.000
nemška ljudska stranka	435.000
Skupaj	16,341.000

Zmerna desnica:

Krščanski socialci	365.000
gospodarska stranka	146.000
Württembergski Landbund	97.000
Landvolk	91.000
Deutsch - Hannoveranner	47.000

Vsa desnica skupaj 17,087.000

Sredina in levica imata torej 19,587.000, desnica pa 17,087.000 glasov. Celotni desnici manjkata torej do večine **dva in pol milijona glasov.**

Kar se tiče razlike v oddanih glasovih za posamezne stranke pri zadnjih volitvah v deželne zборе 24. aprila t. l. in med državnozborskimi 31. julija, je slika v odstotkih sledeča:

	31. jul. 1932	24. apr. 1932
Socialdemokrati	21.20	21.18
Fašisti	37.14	36.29
Komunisti	14.27	13.20
Centrum	12.44	15.29
Nemški nacionalci	5.88	6.91
Nemška ljudska stranka	1.18	1.05
Gospodarska stranka	0.40	0.87
Državna stranka	1.01	1.51
Bavarska ljudska stranka	3.19	?
Landvolk	0.15	0.69
Krščanski socialci	0.98	1.15

Napredek nacionalnih socialistov se je torej ustavil, po nekaterih okrajih so izgubili že mnogo glasov. Nacionalni socialisti so manj pridobili, nego so izgubile glasov izginjajoče stranke med nemškimi nacionalci in državno stranko. Nacionalni socialisti so mogli znatno napredovati samo v **protestantovskih kmečkih okrajih**. Drugod so komaj ohranili svoje pozicije. V industrijskih okrajih (Westfalska, Düsseldorf, Köln-Aachen) se je razmerje glasov napram volitvam v pruski deželni zbor izpremenilo tako-le (v tisočih glasov):

socialdemokrati	+108.5
komunisti	+256.4
centrum	+ 54.9
nacionalni socialisti	— 17.9
državna stranka	— 24.2

To pomeni, da so se po fašistih zapeljani delavci začeli streznjevati in da se vračajo v marksistično fronto.

Nacionalno-socialistično gibanje nima torej **nobene nacionalno-združujoče moči**. Premostilo ni niti razrednih nasprotstev, pač pa je vzbudilo še druga nasprotja: med posameznimi verami (protestanti in katoličani) in med posameznimi deželami. V sami Prusiji so napravili narodni socialisti velik prepad med zapadom in vzhodom. Tako so dobili v vzhodnih pokrajinah, v Schleswig-Holsteinu 50.8%, v vzhodnem Hannoveru 49.5%, v Frankfurtu a. O. 48.2%, v Liegnitzu 48%, na Pomorjanskem 47.9% in v vzhodni Prusiji 47% glasov — na zapadu pa: v Köln-Aachen samo 20.2%, v Düsseldorf-West 27%, v Koblenz-Trier 28.8%, v nižji Bavarski 20.4% vseh glasov. Torej protestantsko proti katoliškemu življu. Vzhod in sever proti zapadu in jugu. Torej nacionalni socializem, ki bobna o prepору nemške nacije, resno ogroža enotnost nemške države. Nacionalni socializem ni torej niti nacionalen niti socialističen.

Razmerje med obema proletarskima strankama se je premaknilo zopet v korist komunistov. Takrat, ko so se komunisti skupaj s fašisti spustili v ljudsko glasovanje za odstavitev socialistične vlade na Pruskem, so odprli nacionalnim socialistom vrata v delavski tabor. Mnogo komunističnih volivcev je šlo k fašistom. Pri teh volitvah so komunisti pridobili

bili nazaj del teh nezvestih volivcev; v nekaterih pruskih okrajih so pa pridobili tudi nekaj socialdemokratskih glasov. Ta pojav izvira iz 20. julija, ko je državni kancler razpustil prusko vlado. Nekateri so pričakovali, da bodo tedaj socialdemokrati odgovorili z uporom v obliki generalne stavke in eventualne vstaje. Jasno pa je to, da bi bil tedaj tak upor v krvi udušen, ker bi prišel v križni ogenj državne vojske in fašistov. Komunisti sami niso napravili nič drugega, še več, njihovi lastni pristaši — delavci po tovarnah so večinoma glasovali proti generalni stavki. Komunistična stranka sama gotovo ni resno mislila na generalno stavko, ker sicer ne bi javno agitirala za njo pred izbruhom. Kajti v takem položaju, kakor je bil 20. julija, bi mogla generalna stavka uspeti kvečjemu le tedaj, če bi se pričela brez predhodne javne napovedi. Komunistična stranka je pač izrabila oni Papenov korak samo za svojo strankarsko agitacijo. Za obrambo avtonomne pruske vlade ji ni moglo iti, ko je vendar nekaj mesecev prej skupaj s Hitlerjevci organizirala ponesrečen plebiscit proti njej. Pri nemški socialni demokraciji se da debatirati o marsičem, zlasti o njenem nastopanju 1918/19. l., ali to ji je treba priznati, da je od Brüningovega padca dalje vodila pravilno politiko in da drugačne ni mogla, če ni hotela poslati proletariata v neenako borbo z nasprotnikom in s tem v poraz. Napake, ki so ustvarile kasnejši položaj v Nemčiji, so se storile v prvi dobi po padcu Hohenzollernccev in 1923. leta. — Izven Prusije so napredovali tako socialdemokrati kakor komunisti. To napredovanje se giblje po važnejših industrijskih okrajih sledeče:

Hamburg:	aprila 1932	julija 1932
socialdemokrati	226.2	239.1
komunisti	119.5	133.6
Anhalt:		
socialdemokrati	75.1	79.6
komunisti	20.4	24.1
Hessen:	junija 1932	julija 1932
socialdemokrati	172.6	221.7
komunisti	82.1	86.2

Če štejemo glasove socialdemokratske in komunistične stranke v vsej državi skupaj, vidimo, da jih je bilo pri volitvah 1930. l. 37.6%, 24. aprila 1932. l. 34.5% in 31. julija 1932. l. že 36.1% od vseh oddanih glasov. To pomeni, da se je nacionalnemu socializmu (fašizmu) popolnoma ponesrečil naskok na proletarsko fronto, ki žal ni enotna.

Torej fašistovski naval se je nekoliko unesel. Vendar so upali Hitlerjevci, da jim bo dal Hindenburg popolno oblast v roke. Hindenburg, ki razpolaga z močno oboroženo državno vojsko, je to odklonil. Njegove simpatije so brez dvoma na strani onega kroga, ki vlada danes in ki smo ga očrtali v zadnji številki. Oba ta tabora sta reakcionarna, vendar se razlikujeta med seboj in naravno bi vsakdo od njih hotel vladati. Naj se igra ta reakcija, kakorkoli se hoče, vendar je gotovo, da bo končno le zmagal nad njo delavski razred, čeprav je začasno potisnjen v gospodarsko bedo in defenzivo. Če je nemško delavstvo pred vojno zlomilo Bismarcka, je jasno, da bo v doglednem času kos tudi povojnim nemškim reakcionarnim silam.

DR. A. SIEMSEN:

POLITIČNA UMETNOST IN UMETNOSTNA POLITIKA

(Konec.)

Meščanska in proletarska umetnost

Evropsko meščanstvo je nastalo iz dolgotrajnih, stoletja trajajočih bojev in prav ti boji so podelili meščanski umetnosti svoj značaj. Šlo je takrat za osvoboditev posameznika, za pravico osebnosti. To spoštovanje pred človekovo bitnostjo in zaupanje v moč in veličino človeške narave vplivata še danes močno na meščansko umetnost. Njun vpliv opazamo prav tako pri italijanskih slikarjih iz dobe renesanse (15. stol.), ki so slikali boga Jezusa kot človeka, kakor pri Ibsenu,¹ ki vidi celo v zmotah in zločinstvu človekovo veličino.

Revolucionarni boj meščanstva, čigar izraz je meščanska umetnost, se je izbojeval na ramenih proletarijata. Meščani so si pravico osebnosti predstavljali tako, da žive dobro brez produktivnega dela, in zato žive na račun drugih, ki zanje delajo. Dokler se meščanstvo tega ni zavedalo, je imela njegova umetnost splošni človečanski značaj. Ko pa je ob koncu 18. stol. doseglo meščanstvo moč v državi, ne da bi znalo uresničiti človečansko misel, tedaj izgubi tudi njegova umetnost enotnost. Slednja se je prav tako razcepila, kakor se je razcepila moderna družba.

Prvi, ki je spoznal to slabost meščanske umetnosti, je bil nemški teoretik romantike Friderik Schlegel.² Ta je označil moderno umetnost za revolucionarno — toda brez cilja in ideje. Taká umetnost mora seveda propasti. Nemški filozof Fichte je sprejel to kritiko meščanske umetnosti, a jo je razširil v kritiko vse svoje dobe: tudi on je spoznal, da morata taka brezciljna umetnost in znanost, ki sta samo v besedah revolucionarni, propasti.

Sodbe, kakor sta jih izražala Schlegel in Fichte, so znaki propadajoče družbe, ki se je zmeraj bolj cepila v dva razreda; prav tako pa se je razcepila tudi meščanska umetnost. En del njen je postal izraz zadovoljstva sitega meščanstva — sem spada takozvana biedermaierska umetnost, drugi del njen se je obrnil v preteklost, kjer je iskal novih idealov za sedanjost, a le napredni elementi so zrli v bodočnost in na tej podlagi kritizirali svojo zgrešeno sodobnost. Napredna umetnost, ki ni bila zadovoljna s stvarnostjo, se je započela najprej v Franciji, kmalu pa tudi v nordijskih deželah in Rusiji; šele pozneje se je vselila tudi v Nemčijo in Anglijo. In medtem ko se je meščanska umetnost tako izpreminjala, je nastalo v njej nekaj povsem novega: v umetnosti je dobil tudi proletarijat svojo besedo.

Nikakor ni že vnaprej jasno, kaj je treba razumeti pod proletarsko umetnostjo. Pri vsakem umetniškem delu moramo razlikovati troje: vsebino, ki jo je treba oblikovati, oblikujočo zavest in končno zunanjo obliko. Sama vsebina še ne napravi umetnosti za proletarsko. Ta ali oni pisatelj sicer lahko opisuje življenje proletarijata, vkljub temu je njegova umetnina meščanska, ker izvira iz

¹ Največji dramatik 19. stol., po rodu Nordijec.

² deloval je v prvi tretjini 19. stol.

meščanske miselnosti, ne pa iz proletarske. Angleški dramatik Shaw nasprotno uporablja v svojih komedijah meščansko snov, a jo oblikuje povsem nemeščansko.

V čem se torej razlikuje proletarsko zavest (miselnost) od meščanske?

Najprej v tem, da proletarska miselnost zavrača obstoječe. Toda ta kritika in zavračanje obstoječega se lahko izprevrže v romantiko, to je v beg v preteklost, ali pa v odpovedi svetu. Taka kritika obstoječega ni niti najmanj proletarska. Proletarska je šele, kadar zre v bodočnost, ki jo hoče izoblikovati.

Marsikdo bi mogel reči, da čuvstvo solidarnosti, ki zre v bodočnost, ni nikako izrazito proletarsko čuvstvo. Toda dejstva nam kažejo, da je danes možno osebno bogato življenje samo na temelju izrabljanja drugih. Tako si mora vsakdo izbirati med zavestno silo in bojem proti sili.

Svobodna, vse človeštvo obsegajoča umetnost je možna samo tedaj, kadar bo človeštvo osvobojeno. Do takrat pa se mora proletarijat boriti za ta cilj in proletarska umetnost je izraz tega boja. Proletarska umetnost je izraz delovnih množic, ki hrepene in se bore za osvoboditev. Ta umetnost je stopila na mesto meščansko revolucionarne umetnosti.

Danes smo šele sredi tega razvoja in današnja umetnost ima dvojni obraz. V isti umetnini se mešajo še meščanski in proletarski elementi.

V nas vseh še živi del preteklosti in obenem rase bodočnost. Naše čuvstvo stremi k bodočnosti, obenem se pa oklepa sedanjosti ali pa išče celo v preteklosti miru in zadovoljstva. Proletarijat predstavlja nekako krizo v človeštvu, ki jo je treba premagati. Naša umetnost je izraz te krize: drži se je še preteklost, a stremi v bodočnost, bojevit je, a obenem stremi k enotnosti, išče novega človeka.

Naša pot

Nikdar še ni bilo takega velikega družabnega gibanja, ki bi ne našlo izraza v umetnosti. Pa tudi nobeno gibanje ni doseglo zmage, preden niso njegove ideje prav s pomočjo umetnosti postale last širših množic.

Tako je meščanska revolucija 18. stoletja najprej prepojila najširše kroge s svojimi naziranjmi, preden je v francoski revoluciji dosegla politično moč. Osvojila si je vsa umetniška izrazna sredstva in jih postavila v svojo službo.

Moderno delavsko gibanje stoji danes na razpotju. Mnogo delavcev je, ki so razumsko doumeli socializem in ti spadajo v avantgardo. Toda za naše ideje je treba pridobiti tudi ostalo delavstvo, ki ni pristopno toliko razumskim dokazom. Nanje se da vplivati le čustveno in sicer z umetnostjo.

Naš položaj je bistveno drugačen kakor je bil položaj revolucionarnega meščanstva. Meščanstvo je predstavljalo že davno gospodarsko moč, še preden si je osvojilo politično. V 18. stol. je bilo mnogo bogatih meščanov, ki so podpirali meščansko revolucionarno umetnost in ki so zametovali vsako reakcionarno umetnost.

Posamezni delavec nima te gospodarske moči in njegov okus je brez vsakega vpliva, dokler je sam zase. Kar meščan-

stvo zanj producira, ni nič drugega kakor meščanski okus, a pocenjen in kičast. Proti temu sta samo dve sredstvi: organizacija in vzgoja. Obe ti sredstvi sta odvisni drugo od drugega.

Kaj pomaga delavcu, ki ima še tako izoblikovan socialistični okus, če ne najde na trgu onega, kar išče, marveč meščansko opravo, meščanski film itd. In kaj pomaga tudi najboljša organizacija, če zahtevajo sodelujoči, naj prinašajo delavski časniki v podlistkih bedaste romane Courths-Mahlerice, ali pa, če obiskujejo delavci v gledališčih najrajši kake neokusne komade?

Nekateri mislijo, da je treba v takih slučajih zelo previdno postopati. Tudi pri nas imamo mnogo ljudi, ki menijo, da se je treba ozirati na pokvarjeni okus množice in ji dajati stvari, iz katerih je najslabše odpravljeno, a dodano »zrnce« socializma. Poudariti pa moramo takoj, da taki ljudje ne poznajo dobro človeške narave. Z zvođenim socializmom v igrah, romanih, časnikih itd. si res lahko pridobimo nekaj tisočev obiskovalcev ali čitatelev, ki bi sicer obiskovali kake druge igre ali čitali druge romane ali časnike; toda prav ti bodo šli takoj zopet drugam, če jim nasprotniki ponudijo kaj novega ali cenejšega. Za trajni uspeh jamči samo močna volja, jamčijo nezlomljiva načela. Čim jasneje torej izražamo svoje prepričanje, čim bolj neovirano govorimo naša strast, tem bolj in tem dalje vplivamo.

Naše prepričanje in naša strast sta vzrasli iz našega časa. Danes ne živimo v času romantičnih navdušenosti za naravo niti v času idil, marveč v dobi najhujših pretresljajev, najbrutalnejše sile na eni in najbolj junaških žrtev in največjih upov na drugi strani. Ne bi bili ljudje, če bi vsega tega ne občutili in bi ne skušali tudi vsega tega izraziti v umetnosti.

V vsej moderni umetnosti prihaja to veliko doživljanje do izraza. Če pa se to ne dogaja še močnejše, moramo iskati vzroke v tradiciji, ki jo vlačimo s sabo, in v naši vzgoji in navadah, ki so nam bile privzgojene, in v komodnosti.

Najboljši korak k izboljšanju tega stanja je, da spoznamo veliki pomen umetnosti. Naša kulturna in umetnostna politika mora paziti na to, da se vse naše življenje prepoji z marksističnim življenskim čuvstvom, da postane naše življenje izraz hrepenenja po novem človeštvu v novi družbi.

Imamo svoje kulturne organizacije, ki jih je današnji čas postavil pred največjo nalogo. Začeti pa morajo delati od spodaj. Kakšne so njihove naloge?

Najprej moramo zbuditi stvariteljsko silo in izrazno zmožnost med mladino. S tem je ne bomo ohranili samo duševno zdravo, marveč jo bomo obvarovali tudi pred mehanizacijo radi enostranskega dela v tovarnah. S to mladino je treba gojiti glasbo, recitacijske zборе itd.

Obenem pa moramo preprečiti, da ne ostanejo različna sredstva za razširjanje umetnosti, kakor so časniki, kino in radio, v rokah meščanstva. To pa se da doseči edinole z močno organizacijo.

Samo, kadar bomo imeli temeljito izgrajeno in disciplinirano kulturno organizacijo, bomo mogli osvoboditi umetnike iz nemogočega položaja, ki so vanj zabredli radi družabnega razvoja. Današnji umetnik je brez dvoma najbolj izrabljan pridobitni delavec in zato tudi najmanj skrupulozen in načelno najbolj mahedrav. Odvisen je od tega, ki ga določajo kaprice sitih in pa menjajoča se moda. Odvisen je od klik in intrig. Javnost je odvisna zato od dekretov časopisnih podjetij in raznih meščanskih revij. Samo volja organiziranega delavstva more napraviti iz umetnika ono, kar je nekoč bil: za oblikovatelja skupnega življenjskega čuvstva in volje.

V vsaki pravi sodobni umetnini živi volja po skupnosti. Toda njen vpliv je danes še omejen. Naša naloga pa je, da se polastimo vseh sodobnih izraznih sredstev in jih napeljemo v veletok celotnega proletarskega gibanja.

LEONHARD FRANK:

OD TREH MILIJONOV TRIJE

9. nadaljevanje — Prevaža Talpa

VIII.

Oba poražena moža sta se izognila mesta, iz katerega sta pred petnajstimi meseci odpotovala; k temu ju ni nagnalo mladeniško častihlepje, ki se rajši izogne domu, kakor da bi prišla domov brez nove obleke in lepe samoveznice; dala sta prednost Berlinu, da bi prišla sedaj brez nepotrebnih ovinkov takoj v ledeno središče neizogibnega boja.

Strašna rana brezposelnosti se je bohotno širila. Bilo jih je sedaj že nad štiri milijone.

Premražena prijatelja sta hodila po Berlinu, misleč samo na to, kako bi si pridobila obe zimski suknji, ki sta ju videla pri nekem tarinarju v bližini Aleksandrovega trga in ju nista mogla plačati.

Vsi, ki so hodili med policijskim predsedstvom in trgovsko hišo, med avtomobili in vozovi cestne železnice preko trga v prečne in stranske ulice, in oni, ki so jim prihajali naproti, da bi preprečkali trg, so imeli v drži nekaj skupnega, kar je pisar videl in čutil, a česar vendar ni mogel izraziti.

Zdelo se je, da svetovne vojne še ni konec. Delovala je dalje in dalje, pritiskala je na ramena. Vsi so jo nosili. In vse glave so bile nekoliko globlje sklonjene kakor pri ljudeh na ostalem svetu. Skozi motno nebo je prodrlo solnce. Toda nihče ga ni videl.

Starinar je stal med vrati. »Kos po osem mark!« Pri tem ju niti pogledal ni, duhal je, da nimata denarja.

To je znašalo šestnajst mark. Berlin je velik. Toda trd. Temu štiri-milijonskemu mestu hoteti iztrgati šestnajst mark, je bilo početje, h kateremu je spadala močna vera. Še enkrat sta si ogledala suknji, ki sta bili obešeni na stremenu pred kletno prodajalnico in ki sta bili videti topli.

»On bi ju nama prav lepo zlikal.«

»Da, toda on ne lika več, je že strohnel.«

»Dobro mu je.«

»Ali bi rad videl, da bi bilo tudi tebi tako?«

Tedaj je pogledal steklenooki zopet na desno in rekel: »Ne vem; še ne vem.«

Na nepregledno veliki ravnini so stale sive hiše. Steklenooki in pisar sta premražena in brez cilja štorljala po asfaltu, ki mu ni bilo konca. Njun cilj je visel za njima na stremenu.

Še tri tedne, potem sta dobila dobrodelno podporo. V neki krčmi pri šleski postaji sta našla sivega možička, ki jima je pomagal. Njegov poklic je bil, da je proti plačilu dovajal zanesljive ljudi, ki iz kateregakoli vzroka niso dobivali dobrodelne podpore, k nekemu moškemu, ki jim je proti plačilu priskrbel delo za tako dolgo, dokler niso dobili znova pravice za dobrodelno podporo. Ta moški je zopet imel ljudi, katerih poklic je bil, da je proti plačilu nastavljal delavce in jih prijavljal, ne da bi jim zato dajal delo in plačilo.

»In če kdo pozneje — preje itak nima ničesar — ne plača vsega tega?«

»Potem riskira, da dobrodelno podporo zopet izgubi. O, moški, ki priskrbljuje delo, ima mnogo pomagačev, prav velik obrat. Toda to se še ni nikdar pripetilo.«

»Ti si vendar hotel takrat izumiti nov poklic,« je rekel pisar steklenookemu. »Sedaj vidiš, da zavisi res vse od razvoja: Najprej milijoni brezposelnih in potem šele nov poklic, da jih proti plačilu sprejemaš v službo ... Da, da, brez razvoja ne gre.«

Bila sta že v vseh mestnih uradih za delo. Sedaj nista v nobenega več stopila. Tam so imeli delo samo uradniki, ki nikomur niso mogli priskrbeti dela.

Vsak dan je šlo zmeraj znova za isto — iztrgati mestu Berlinu marko za kruh, to je bilo težko, in dobiti prenočišče za noč, kajti bilo je mrzlo. Toda priučila sta se prosjačenju. V Berlinu sta se mu priučila, ker se še nista mogla privaditi umiranju.

Ves prvi teden po prihodu je pisar zaman poizkušal, da bi spravil barvo svojih las v denar. Po načrtu je križem in kražem preštorljaval vse ogromno mesto tja do delavskih četrti, kjer je bilo barvanje las še španska vas. Nikjer ni našel razumevanja za kupčijo, ki so jo v romanskih deželah kar meni nič tebi nič izumili in ki jo je brezskrbno občinstvo igraje sprejelo. Za tolažbo ju je nekdo zastonj obril. Od takrat so jima kocine neprestano rasle, tako da jima je ostalo samo nekaj centimetrov blede kože neporasle.

Iskalci zlata v Alaski morajo pretrpeti na dolgi poti skozi sneg in led nepojmljiva pomanjkanja, ki jih otežkočajo še boji s pestmi in noži, zahlevajoči celega moža, toda pred sabo imajo vsaj veliko upanje. Oba pripadnika neromantične sive petmilijonske armade brezposelnih sta brez vsakega upanja preživljala zimo l. 1930/31. In vprašanje, ki nanj ni odgovora: Kaj naj napraviva? Kaj naj vendar napraviva? ni nikdar izginilo iz njunih oči, ki so postale brezbarvno blede in so bile nekoč modre.

Poznala sta temačne dvorane, v katerih je nudila mestna dobrodelnost hrano, liter juhe za trideset pfenigov. Za nju je bilo to predrago. Trideset pfenigov je treba najprej imeti. Lačna sta štorljala dalje, po cele ure križem kražem skozi ogromno mesto, ne da bi pazila na ulične

napise in smer, dokler se končno steklenooki ni ustavil in vprašal: »Kje sva sedaj?«

»Sedaj sva oddaljena natančno še dvanajst dni od dobrodelne podpore.«

Po tej besedni igri, ki sta jo vsak dan po enkrat igrala, da bi si krajšala čas, sta stopila na cestno železnico in se peljala z njo nekaj časa vkljub nevarnosti, da bi ju zasačili; storila sta to, da bi se ogrela.

Potikala sta se pred postajami in po tržnicah, po krajih, kjer so stali avtomobili, in sploh povsod, kjer bi se dal dobiti kak zaslužek.

Kjer so stali trije avtomobili, je bil vozovni mojster. Tudi steklenooki se je skušal izdajati za vozovnega mojstra. Toda ko je dolge ure oprezoval in so se končno gospodje odpeljali, ne da bi se zmenili zanj, je prišel nekdo in trdil, da je na tem prostoru on vozovni mojster in nihče drug.

»Na vsak način tu zopet lahko spoznaš, da je bilo treba najprej izumiti avto, preden moreš postati vozovni mojster.«

To pot je steklenooki izrekel svetovno znano besedo, ker je pisar pač ni mogel izreči.

Odšla sta zopet k veliki tržnici in sta dolge ure opazovala, kako so posestniki malih trgovinic s sadjem in zelenjavo sami dovažali visoko naložene vozičke in kako so gospodinje zopet same odnašale težke mreže s krompirjem. Že osemnajst ur nista ničesar jedla in poslednje noči sta prespala v nekem zaprtem vozu, prezebajoča kakor pri silnem mrazu, čeprav je bilo bolj vlažno kakor mrzlo.

Pisar je bral v brošuri, ki mu jo je neki moški pred šlesko postajo potisnil v roke, da bo Rusija nekoč za trideset let prehitela propadajoči kapitalistični svet. To utegne biti res. Sam pa visi med tem z žico krog vratu na napeljavi električne železnice v zraku. Ta slika ga je zasledovala, videl je, da se čuti obešenega na tok bede.

Premražen, s tresočimi se koleno od lakote in slabosti je hodil pred tržnico sem in tja in čakal na priložnostno delo. Rusija. Propadli svet. Trideset let. »Podarite mi kaj, od včeraj opoldne nisem nič jedel.«

Tako so mnogi govorili po berlinskih ulicah. Ogovorjenemu je zledenel obraz in šel je dalje.

Da bi potolažil osramočenega pisarja, je steklenooki, ki je opazoval brezuspešni poizkus, zaklical z globoko nežnostjo, ki se ni prav nič prilegala njegovim besedam: »Ali naj se morda umoriva!«

Pisar je zavrnil nežnost steklenookega: »Kaj pa ti je?« In je bral dalje iz trde brošure, ki se ni brigala za posameznikovo usodo.

»Oh, mislim samo, ker se jih vendar toliko umori.«

To je bral steklenooki dnevno v časnikih. Mnogo brezposelnih je pomrlo, mnogi so se sami umorili. Toda na vsakega posameznika, ki je zmanjšal sivo ogromno armado, je prišlo sto novih.

Včasih sta stopila tudi v tržnico in šla počasi mimo stojnic s sadjem in mesom. »Vse bi bilo lažje, če bi človek ne imel želodca,« je šepetal steklenooki, ki si te modrosti ni upal povedati pisarju; sklenil je, mimogrede kaj zmakniti. Toda nista bila videti zaupanja vredna, kramarji so ostro pazili.

»Saj jih je vendar mnogo, ki se jim prav tako godi kakor nama. Kaj neki ti počno? Od česa neki živijo?«

To je bilo zopet eno tistih vprašanj, pri katerih je pričel pisarja boleti želodec. Obupano se je ozrl proti nebu.

»Ne bodi vendar takoj tako divji! Saj drugi tudi žive. Torej, kako napravijo to? ... Morda pa vlamljajo?«

»Nu, pa vlomi!«

»Ali bi ti vlomil, če bi vedel, kje in kako?«

»Nak, sram bi me bilo!«

Sključena in suhotna od lakote in mraza sta se prerinila preko Grajskega trga in Unter den Linden, nato skozi Brandenburška vrata in sta zavila — ker bi v zapuščenem živalskem vrtu ne dobila gotovo nič jesti — na desno k parlamentu, kjer so zborovali narodni zastopniki.

»To bi ti bilo ravno prav,« je rekel pisar, ki je komaj o pravem času potegnil steklenookega nazaj izpred mimo hiteče električne.

»Da se le še zmeraj šališ!« Telo steklenookega je od strahu oledenelo, namesto glave je občutil žarečo kroglo.

»Če ne dobim kmalu kaj žreti, se gotovo ne bom več šalil, to ti obljubljam ... Sedaj bi te odpeljali v bolnico v toplo posteljo in dobil bi ... nu, kaj meniš, kaj bi dobil sedaj jesti? Zdrobov močnik? ali masleni kruh?«

»Da, toda ...«

To je res — morda bi imel eno nogo manj.«

Tedaj sta od daleč zagledala, kako se je neki moški, ki je stal na obzidju ob Spreeji, obrnil z obrazom proti njima, odprl široko oči in se znak spustil nizdoli.

Ko sta pritekla tja, nista ničesar več videla razen lenobne črne vode.

»Tole delajo. Tole. Sedaj veš.«

»Najstrahotnejše je bilo, kako je pri padcu dvignil roke, prav kakor bi hotel prositi za pomoč.« Steklencoki je začutil v ramenih oživljajočo toploto, ko je zapustil mesto smrti.

Tudi pisar je razmišljal: Ta je mrtev; jaz še živim. Toda podganam je v kanalnih ceveh pod berlinskim asfaltom bolje kakor nam tu zgoraj. Imajo vsaj streho in žrtje.

»Da, toda ... da, toda, preje sem hotel vendar nekaj povsem drugega reči, hotel sem namreč reči, da morava poizkušati priti v bolnico, ne da bi se dala povoziti ... Ali misliš, da bi to ne šlo? Enostavno zgrudim se, na primer Unter den Linden. Potem me morajo vendar spraviti v bolnico. Nekam me morajo vendar spraviti.«

»Na policijo! Tam ti pregledajo listine, in ker jih imaš v redu, zletiš zopet ven.«

»In če ne morem hoditi?«

»Te bodo že naučili ... Ne, moj dragi, tako dober igralec nisi. Potem moraš že počakati, da pride tako daleč, da se res sam od sebe zgrudiš.«

»Nu, potem pa ne!« Dvignil je brado in stopil pretirano krepko naprej.

Res, sedaj se sramuje, neumnež, je mislil pisar.

»Potem prodava enostavno najina klobuka.«

Tedaj je dvignil pisar oči proti nebu in odprl cmokajoč usta, kakor bi pokušal jed.

»Tu ti ni treba prav nič zavijati oči. Vse lahko prodaš. Tudi samoveznico ali star ovratnik!«

Pisar je snel z glave klobuk, ki ga je na tedne trajajočem potovanju od švicarske meje po vsej Nemčiji nešteto krat opral dež, a prah zopet posušil. »Meniš, da ti za to kdo kaj da?«

»Zlatar Unter den Linden ti ne da za to nič,« je rekel steklenooki in se nasmejal na desno, bolešno in vendar vesel, da je to pot on dobro odgovoril. »Toda poizkusi enkrat kupiti takle ponošen klobuk. Najmanj dvajset do trideset pfenigov bi moral plačati zanj. Torej moraš tudi nekaj zanj dobiti.«

Pisar je rekel samo: »Tudi tako ti verjamem, da si lačen.«

Sedaj sta vendar pohajkovala po živalskem vrtu, ki je bil mrzel in pust kakor njuno življenje, preprečkala sta veliko zvezdo in prispela na Herkulov most, ko se je začelo že mračiti; na njem je stalo mnogo pešcev, ki so zrlí v črno kanalsko vodo.

Dva stražnika sta pravkar z dolgim drogom ujela utopljenca. Eden izmed njiju je držal mokre listine že v rokah.

Steklenooki je trdil, da mrlič ne more biti njun mož, kajti ta voda je Landwehrkanal in teče v nasprotni smeri, tja, kamor je njun mož skočil v vodo.

Tedaj pa je rekel pisar z glasom, ki ga je začutil steklenooki v mozgu: »Saj ni skočil, ni skočil; prevrnil se je vznak... Rad bi, kajpak, še živel... Kajpak!«

Na klopi pri Herkulovem studencu so zrle pisarjeve oči še zmeraj tako zmešano in usta so mu bila od boleznega krča odprta.

Biló je ob šestih zvečer. Zadnjič sta jedla prejšnji dan ob enajstih dopoldne.

Če je on že tako obupan! On! Tako strašno obupan! je mislil steklenooki; brez besede je vstal, preprečkal trg in stopil s hitrimi koraki v neko hišo, kakor bi imel v njej opravke, in odšel navzgor.

Nobenega obraza ni več imel. Služkinja je videla samo rdeč nos in stekleno oko. Ni mu bilo treba reči ni besede, dobil je kos kruha in deset pfenigov, za katere je dobil pisar kos kruha. Vratar, ki ga je steklenooki s smotrovitimi koraki ukanil, je jezno robantil za njim.

Toda jesti nista utegnila. V Nettelbeckovi ulici, kjer so starinarne, ju je poklical — kakor bi sreča nikoli sama ne prišla — neki možki, ki je pravkar stopil iz prodajalne in jezno zrl za zasedenim avtom. Ali hočeta hitro odnesti neko preprogo?

Z zvito, sedem metrov dolgo preprogo na ramenih in v spremstvu malega debeluharja, ki je prizadevno drobnel poleg, sta korakala skozi Kleistrovo cesto, katere ime se ne nanaša na pesnika, marveč na generala, dobila na Nollendorfskem trgu marko in sedela nekaj sekund pozneje v krčmi, tik ob parni kurjavi.

»Zelo vročo!« je zaklical steklenooki za natakarjem. »Potem je namreč ne moreš tako hitro pojesti in imaš več od tega, moraš vedeti.«

Pisar je čutil, kako je njegov prazni želodec sprejel prvo žlico grahove juhe. Okus pa je občutil šele pri tretji žlici.

Samo počasi! je mislil steklenooki, ki mu je postalo nekoliko vrto-glavo. Večkrat je zajel z žlico slanino in jo je z užitkom zopet spustil v rumeno močvaró. Ta pride nazadnje na vrsto.

Nollendorfski trg je postal polagoma Nollendorfski trg in postaja nadcestne železnice je nezmotno postala postaja, natakar z belim predpasnikom je dobil človeško postavo: Življenje se je zopet v isti meri vračalo, kakor sta se krožnika praznila.

Mnogo bi lahko govorila o tej grahovi juhi in nista izpregovorila ni besede. Natakak je pospravil. Naslonila sta se nazaj, zelo počasi. Le nobenega nepotrebnega giba sedaj!

Že pet dni nista kadila. Spogledala sta se. »Kajpak,« je rekel pisar, »za vsakega eno!«

Ko sta prvič potegnili, je šinila Nollendorfska postaja brezglasno skozi krčmo, natakak je stoječ završel na postajo in zopet vzplaval navzdol na prtiču, s katerim je pobrisaval mizo. »Želita gospoda še kaj?«

Ne, ničesar več nista želela.

»Človek, to ti je užitek!«

»Hm,« je napravil pisar. »To ti gre prav v zatilnik.«

Želela sta si samo še sedeti pri parni kurjavi in čim počasneje kaditi cigareto. Zato ju nista smeli vzeti iz ust in previdno sta morala zmanjšati dihanje: Cigarete nista smela kaditi — treba jo je polagoma vdihavati.

»Ali misliš, da ...«

»Ne!« Pisar je z naslado zaprl oči.

Šele ko je iz cigarete nastala žareča točka, ki jo je moral z usti odpihniti, ker je ni mogel več prijeti s prsti, je vprašal: »Kaj če mislim?«

»Ali misliš, da bi tisti mož tudi takrat šel v vodo, če bi slučajno on zaslužil marko.«

Pisar se na to ni rad spominjal. »V vojni jih je na milijone poginilo,« je rekel robato in je pomaknil ustnice naprej. »Od takrat nihče več ne čuti s takim revnim psom ... Vsaj jaz ne!«

»Želita gospoda še kaj?«

»Le pomiri se, že greva.«

Zapustila sta toplo parno kurjavo. Z zavestjo, da bosta morala to noč zopet prespati zunaj. V vlažnem zraku so bleščale obločnice. Vlak nadcestne železnice se je igranje povzpel na Nollendorfsko postajo, ki jo je zapustil drug vlak: dvoje bleščečih se ravnih v noči.

Na Tauenzijski cesti sta obstala pred izvešenim časnikom. Tam je bilo debelo natisnjeno: Severna Amerika ne dovoljuje priseljencem več vstopa in pošilja brezposelne tujce na svoje stroške v njihovo domovino.

Vedela sta že, da so tudi južno-ameriške republike praktično onemogočile vselitev s tem, da zahtevajo pri vizih neizvedljive stvari. In prejšnji dan sta brala, da se v Nemčiji bliža število brezposelnih že petemu milijonu.

»Ali si že kdaj premišljeval o tem ...«

»Že zopet začenjaš!« Pisar ni ljubil velikih vprašanj steklenookega.

»Gotovo jih je še nekaj, ki imajo delo, mar ne?«

»Saj ti pravim: komur se pač posreči.«

»Toda hotel sem te vprašati, ali si že kdaj premišljeval o tem, zakaj imajo prav za prav nekateri delo, drugi pa ne. Moglo bi vendar biti tudi narobe.«

»Premišluj sedaj enkrat o tem, toda temeljito, čemu si tako bedast, da se bogu usmili.«

Šele čez nekaj minut — med tem je sam našel nekaj vzrokov, zakaj morajo križ brezposelnosti nositi prav ti ne pa še drugi, in je ravno mislil na to, da tudi pri pruski razredni loteriji en del dobiva in drugi ne — je steklenooki čemerno zatrdil, da ni tako bedast.

Ne, samo obupan, sicer bi tako bedasto ne spraševal, je mislil pisar.

Tedaj je rekel steklenooki: »Smo pač figure in vesoljni svet šahovnica, na kateri igrajo kapitalisti zadnjo partijo z nami.«

»Bolje bi bilo, da bi razmišljeval o tem, kje naj danes prenočiva. Mrzlo je postalo.«

»Ali ne misliš, da kapitalizem ...«

»Jaz ne mislim prav nič.«

»... da igra zadnjo partijo z nami? Kako pa naj dobi vendar trideset milijonov zopet delo, ko pa se vendar danes brez njih več producira, kakor se more prodati? Samo, če bi mogel kapitalizem trideset milijonov zopet zaposliti — — —!«

»Napaka je v razdelitvi,« je rekel pisar. »Kajti midva in milijoni drugih ne poginjamo zato, ker je premalo blaga, temveč, ker ga je preveč. To ti je kavelj, na katerem se mora tvoj kapitalizem sam obesiti.«

»Toda če bi kapitalisti ...«

»Daj že mir! ... Kaj vse napravi takale grahova juha!«

»... če bi na primer začeli novo vojno?«

»Mogoče, da bo imel kavelj, na katerega se bo kapitalizem obesil, obliko vojne.«

Bila sta nekje v bližini Spominske cerkve. Ko sta zavila v Kantovo ulico, je rekel steklenooki: »V Rusiji ni brezposelnih.«

»Če sedaj še premisliš, kaj pomeni to v zvezi s prejšnjim — namreč, da je napaka v sistemu, pri nas in povsod, kjer so brezposelni —, potem si lahko poiščeva prenočišče!

Prezebajoče pocestnice so stale ob oglu, njihovi pogledi so bili zelo kratki: Pri obeh se ni dalo nič zaslužiti.

»In čemu ne greva v Rusijo?«

Pisar nekaj časa ni odgovoril. Potem je dvoumno vprašal: »Ali si tudi tako truden?«

»Do smrti sem utrujen.«

Šele ko sta prehodila cesto, je rekel pisar: »Prestara!«

»Da. In poslednje poldrugo leto naju je močno prevzelo ... Toda ko bi se takrat z dva tisoč markami pošteno nažrla in potem odšla v Rusijo. Mogoče bi v Rusiji še enkrat zaživela pravo delavsko življenje.«

Oba sta imela obe roki v hlačnih žepih. Dež je padal poševno, upirala sta se mu, veter ju je potiskal po Kantovi cesti.

»Kaj je huje: lakota ali pa, če nimaš pozimi strehe?«

»Jutri zjutraj boš na to vprašanje že lahko natančneje odgovoril.

(Dalje prihodnjič.)

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Hlapec Jernej in njegova pravica, po povesti *Ivana Cankarja* dramatisiral *Ferdo Delak*, založila Cankarjeva družba. — Ta najmogočnejša socialna povest je z Delakovo dramatisacijo razgibala vse hlapce Jerneje v Ljubljani, Celju, Zagrebu, Prevaljah. Prav je, da je izšla tudi v knjigi. Vse dogajanje kažejo še bolj nazorno ilustracije Ljubivoja Ravniharja k vsakemu prizoru. Cankarjeva družba jo je izdala izven svojega rednega programa. Za bogato ilustrirano knjižico je cena 10 Din nizka. Naj si jo vsakdo naroči, zlasti pa vsi dramatični odseki »Svobode«.

Martin Andersen Nexö, Prokletstvo, roman, izdala Delavska Založba (Krekova knjižnica). — Nexöja poznamo že po nekaj slovenskih prevodih. Ta njegov novi roman najtopleje priporočamo vsakemu delavcu, vsaki delavski družini, vsaki delavski knjižnici. Ni sicer take vsebine kakor je n. pr. Gorkega »Mati« ali Londonova »Železna peta«, vendar bo prav koristno vplival na vsakega delavskega bralca. Mojrstrsko opisuje življenje v malem mestu z zapitim krojačem in njegovo hudo babo, ki ga neusmiljeno pretepa in ki mora neprestano nadlegovati ves svet, debelega oštrja, častihlepnega župana z županjo, ki ima »prirojeno dostojnost«, takozvane »boljše ljudi«, narodno proslavo, ribiče, ženske. Sama resničnost veje iz vsega. Človek se tako vživi v vse dogajanje, da ga sam doživlja. V pisateljevi ironiji je tudi mnogo vzgojnega.

Ne vemo, zakaj je založba dala romanu naslov »Prokletstvo«, ki ne odговarja vsebini. Pustiti bi morala originalni naslov »Družina Frankova«.

Prevod je zelo dober z izjemo nekaterih skovank. Uvodu bi se dalo marsikaj očitati. Pa kaj se hočemo pregovarjati z njegovim piscem in prevajalcem Javornikom, ki je n. pr. v »Modri Ptici« napisal, da je veliki nemški proletarski pesnik J. Blecher — humoristični pesnik.

X.

Milo Urban, Živi bič, založila Jugoslovanska knjigarna. — To je vojni roman slovaške vasi, roman, kakor ga je doživljal skoraj ves svet. Kljub temu, da je prevajalec napisal slab uvod in da ni delo prevedeno v celoti, ga priporočamo vsem našim knjižnicam in sodrugom.

Al Jennings: Pesnik in bandit. (Roman. Prevedel ? Natisnila in založila Tiskarna »Merkur« v Ljubljani, 1931. Str.

173. Biografija, torej životoepis avtorja Henryja je ta roman. Opisuje življenje človeka, ki ga je sovraštvo soljudi spravilo na zločinska pota: do atentatorja oz. napadalca na vlake in banke in razbojnika. Kot tak je bežal, ali končno vendarle padel v roke »pravici« obenem s pesnikom Porterjem, ki mu je postal zvest tovariš. In od tu se začne prava vrednost te knjige: Jennings opisuje življenje v ječi, opisuje metode ameriških kaznilnic in opisuje razloge, zakaj so posamezni »zločinci« zašli v kaznilnice. Samo prečitajte poglavje »Ira Maralatt, vrag kaznilnice« ali pa »Zgodbo lepe Sally, zavržene bankirjeve ljubice« (str. 117 oz. 136)! To sta dve obtožbi današnje »civilizacije« in ameriške »pravice« in »pravičnosti«. Treba je samo čitati! Pa tudi ostala knjiga je zelo zanimiva. Prevod in jezik sta gladka, oprema lična. Priporočamo vsem, da si prečitajo ta list iz kronike ameriške justice. —on-

P. Ripson: Marsove skrivnosti. (Roman v treh delih z epilogom. Poslovenil ? Natisnila in založila tiskarna »Merkur« v Ljubljani, 1931 Str. 184. Cena ?) — Jules Verne je znan pisatelj utopičnih ali fantastičnih romanov. Pred nekaj desetletji je predvideval marsikatero tehnično izume oz. uspehe, ki so danes že uresničeni. Mnogo njegovih utopičnih zamislov se je zdaj v tej ali oni obliki že realiziralo. In tudi ta Ripsonov roman spada v vrsto Vernovih utopij. Polet na Marsa?! Mars je že dolga leta predmet, ki dela učenjakom, zlasti zvezdoslovcem, sive lase. In polet v višine? Prof. Piccard je poletel nedavno 16.000 metrov visoko, v nekaj dneh poleti morda še višje. Kdo ve, kako kmalu bodo ljudje res letali na planete: saj razvoj hiti z neznansko brzino. In Ripson si zamišlja ta polet. Sicer je vzlet nefizičen — junaka dvigne in pošlje na Marsa indski magijec — ali življenje na Marsu in vrnitev sta zelo zanimiva. Za doraščajočo mladino pa tudi za odradste je snov zelo privlačna in ne ravno nepoučna. Zaradi tega naj naše knjižnice knjigo naroče.

Dr. Živan Marković: Sreske bolnice. 1932. Zagreb. Cena 10 Din. Str. 56. — Zdravstveni višji svetnik dr. Ž. Marković iz Vel. Orašja, Dunavska banovina, je napisal študijo o okrajnih bolnicah, ki jo je posvetil vsem, ki se jih tiče. Iz svojih bogatihkušenj kot vojaški sanitetni podpolkovnik v pok. in civilni zdravnik navaja razne primere, ki naj bi služili za opozoritev vseh javnih faktorjev

za izboljšanje narodnega zdravja pri nas. Meni, da bi se dalo to doseči z ustanavljanjem okrajnih bolnic, torej za vsak okraj (srez) najmanj ena. Sledi opis opreme, organizacije in delovanja teh okrajnih bolnic, kakor tudi opis predvidenih uspehov takega boja za narodno zdravje. Studija je zelo zanimiva in ima nad vse plemenit in socialen namen. Treba bi jo bilo razširiti, predvsem pa bi bilo potrebno, da bi si jo vzeli k srcu vsi merodajni faktorji, ki bi lahko pripomogli k uresničenju njenih misli. Oprema lična.

Dr. Janko Pretnar: *Dictionnaire français-slovène* (Francosko - slovenski slovar), II. izdaja. Založila Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1932. 608 strani. — Slovar je zgrajen izredno racionalno ter je zato pregleden, zgoščen, jedrnat. Tej njegovi arhitektonski vrlini je tiskarna znala podeliti kar najprimernejšo obliko. Francoske besede so podane v debelem tisku, v oklepaju sledi fonetska transkripcija, ki uporablja v glavnem znake mednarodne fonetske zveze, se pa iz poljubno-praktičnih razlogov izogiblje preveč rigoroznih, le specialistom dostopnih znakov. Slovenski pomen francoske be-

sede je natisnjen v normalnem knjižnem tisku — vzgledi, fraze, idiotizmi pa v italiki. Na pomenoslovni strani nudi slovar vse, kar se more zahtevati od knjige, ki so ji postavljene gotove meje. Slovenska sinonimika je tako obilna, da bo dobro služila tudi prevajalcu. Iskanje neznanega izraza je izredno lahko radi prve in zadnje besede, ki je natisnjena na čelu vsake strani. — Jugoslovanska knjigarna je založila tudi dr. Janka Kotnika »Slovensko-francoski slovar«, ki je sicer nekoliko manj obsežen kot Pretnarjev, je pa zgrajen na istih principih ter ga odlikujejo slične vrline. Oba slovarja sta izšla v zbirki žepnih slovarjev, ki obsega že lepo število knjižic in se more kosati s podobnimi zbirkami drugih večjih narodov. Dr. Janko Kotnik je sestavil tudi pregled francoskega glagola (*Les verbes français*), ki izredno dobro služi dijakom srednjih šol kot repertorij in repititorij. Težke, redke, nepravilne oblike so podane v debelem tisku, tako da oko nehote zadeva obnje. — Slednjič je Jugoslovanska knjigarna založila tudi dr. St. Lebna »Francosčino brez učitelja«. Knjižica je namenjena samoukom. Pisana je tako preprosto, da jo lahko prime

Samo še

v septembru mesecu se lahko naročite na

MARXOV »KAPITAL«

Do 3. oktobra je treba plačati vseh 50 Din naročnine. Vsi, ki bodo poravnali do tega dne 50 Din, bodo dobili še v istem mesecu v platno vezan »Kapital«. — Kasneje bo stala knjiga 80 Din.

Ne odlašajte več! Naročite si knjigo, ki vam bo odprla oči in ki vam bo vodnik skozi vse življenje!

Konzorcij »Svobode«

v roko tudi človek brez posebne gramatične rutine. Tudi tu je tekst podan v debeljem in normalnem tisku, kar lajša pregled in krepi spomin. »Francoščino brez učitelja« pa bo poleg samouka s pridom mogel uporabljati tudi dijak, ki želi izven okvirja predpisanih učnih knjig repertirati v nekaj kratkih in do skrajnosti zgoščenih lekcijah že predelano tvarino; prav tako pa tudi oni, ki si po večletnem prekinu želi osvežiti radi po-

manjkanja prakse obledelo znanje francoščine.

Knjižnica »Svobode« v Trbovljah je začela poslovati decembra lanskega leta. Razvija se zelo lepo. Od decembra do junija t. l. se je vpisalo 105 članov. Izposojenih je bilo 1500 knjig, od teh 49 nemških, odnosno 252 znanstvenih. Medtem si je nabavila mnogo novih knjig in je gotovo, da bo v tej jesenski sezoni še bolj napredovala.

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

XVI. kongres zveze »Svoboda«

15. avgusta t. l. se je vršil v Ljubljani 16. občni zbor delavske kulturne in telovadne zveze »Svoboda«. Prvotno je bil sklican v Zagreb, pa je bil radi višjih razlogov preložen v Ljubljano. Vendar je bila v Zagrebu pred kongresom veličastna manifestacija za ideje »Svobode«: v zagrebškem gledališču je namreč delavski oder »Svobode« z največjim uspehom uprizoril »Hlapca Jerneja in njegovo pravico«.

Za ta kongres je vsa delavska javnost pokazala veliko zanimanje. »Del. Politika« je pozdravila kongres s pomembnim člankom, v katerem ni nobene običajne pozdravljajške formalnosti, temveč je globoko iskren in resen. Med drugim piše:

Kongres ima predvsem namen razpravljati o organizaciji vzgojnega dela.

Druge važna točka dnevnega reda bo organizacija delavskih prireditev v bodočem letu, ki je Marxovo leto.

Kongres bo tudi ugotovil pomembnost delavskih nastopov in vpriporitev za delavski pokret, kakor so recitacije, govornilni zbori, dramske prireditve, petje, glasba itd.

Znamenit bo ta kongres tudi zaradi tega, ker se ga bodo letos udeležili tudi delegati podružnic »Svobode« s Hrvaške, ki so se od lanskega leta ustanovile.

Delavstvo, delavska mladina bo s tem kongresom dokazala meščanstvu, kako se svobodni narod zedinjuje!

»Svoboda« je organizacija delavske mladine. Ta pa je dokazala s svojim resnim smotrenim delovanjem, da zna tudi na vihnem morju varno in sigurno krmariti jadra svoje ladje, ker ima pravi kompas in tudi sigurno krmilo. Kreprok drži, tako kreprok drži svoja vesla, da ne bo izgubilo smeri.

Razredni boj ni samo krvava revolucija, sekanje glav in kandelabri. Tako misli nasprotno meščanstvo in tako mislijo tudi naivni delavci.

Predvsem gre za zbujenje, za preurejenje duha. Prosvetljeni delavec se ne bo zatekel iz enega ekstreme v drugi: iz fašizma v komunizem ali obratno. Izobraževalno in vzgojno delo je tudi ena oblika in celo prav važna oblika razrednega boja.

»Svoboda« zasluži vse priznanje, dolžnost organiziranega delavstva pa je, da jo podpira in podpre.

Kongresu »Svobode« želimo najlepši uspeh v vseh nalogah, ki si jih je nadel in ga z vso iskrenostjo pozdravljamo z nje lepim pozdravom: Družnost!

Z vami, delegati, hočemo tudi mi posvetiti vse svoje moči kulturnemu delu predvsem med delavstvom!

»Svoboda«, razvijaj se in deluj! Prav kultura pomeni tudi zmago!

Iz Sarajeva se je »Savez radniških kulturnih in športskih društev za Bosno i H.« s posebno brzojavko opravičil, da ne more poslati svojega zastopnika na kongres zveze, čije »delo vedno s polnimi simpatijami spremljajo in ga jemljejo za vzor svojemu delu.«

Kongres so pozdravile tudi sorodne delavske organizacije v Sloveniji.

Od 26 podružnic je prišlo na občni zbor okrog 100 delegatov, sedem podružnic se je opravičilo. Tako dobro menda ni bil obiskani še noben občni zbor te zveze. In kar je glavno: vsi delegati so pazno prisostvovali ves dan trajajočemu občnemu zboru. Na zborovanju je vladala popolna soglasnost. Ker so se pripravila dobra poročila, je bilo malo debate, toda zato je bila tem stvarnejša in učinkovitejša.

Točno ob napovedani 9. uri dopoldne je predsednik s. Štukelj otvoril občni zbor. Po otvoritvenih formalnostih se je izvolila komisija za verifikacijo mandatov in za izvolitev novega zveznega odbora. V komisiji so bili izvoljeni ss.: Presl Štefan iz Maribora, Viktor Godnik iz Celja, Joško Košmos iz Hrastnika in dr. Celestin Jelenec za centralo.

Poročilo načelstva je podal predsednik Štukelj. Bistvene stvari iz njegovega poročila priobčujemo med članki. Blagajniško in nadzorstveno poročilo je podal s. Cvetko Kristan. S. Presl je kot zastopnik pevske podzveze »Svobode« dopolnil obe poročili. Podzvezi manjka strokovnjakov-komponistov. Vendar je založila več delavskih pesmi, katere bi morali pevski odseki jemati vse pri podzvezi. Treba bo urediti to, da se bo pred vsakim koncertom izločilo iz programa pesmi, ki niso primerne za delavske koncerte. Občni zbor podzveze s koncertom najboljših pevskih zborov »Svobode« bo letošnjo jesen, najbrže v Ljubljani. Vsa poročila so sprejeli delegati soglasno, brez debate.

O programu bodočega vzgojnega dela je poročal s. dr. Jelenec. (Njegovo poročilo glej med članki!) V debati je s. Škrli z Jesenic pozdravil zlasti to, da izide v založbi »Svobode« Marxov »Kapital« in je pozval vse, da ga čim bolj razširijo. S. Petejan iz Maribora je stavil več tehničnih dopolnilnih predlogov, tako n. pr., da bi se v nekaterih krajih na nedeljo ali praznik organizirali enodnevni tečaji. Vsebinsko za posamezna predavanja je treba izbirati in določati premišljeno za različne kraje in različne delavske kategorije. S. Cvetko Kristan je menil: lanska tečaja v Mariboru in Hrastniku sta bila poskus, po katerem je treba delo takih tečajev ali delavskih šol izboljšati. Skrbeti bi bilo treba za to, da se dobra predavanja ponatisnejo v posebnih brošuricah, da postanejo skupna duhovna last vseh. Omenjal je češko dopisno šolo, delo dunajske del. izobraževalne centrale itd. »Svoboda« naj »krbi, da bo začela sistematično izhajati v slovenščini marksistična literatura. Poudarjal je potrebo, da se delavski tisk res čita. S. Teplý je govoril proti temu, da bi se v posamezne kraje pošiljala pisana predavanja, ker učinkuje le živa beseda dobrega predavatelja. Poleg žive besede je pa treba čitati knjige in delavsko časopisje. Referent s. Jelenec je v zaključni besedi zlasti pozdravil predlog za enodnevne tečaje; vse razne nasvete bo centralni odbor upošteval in organiziral sistematično vzgojno-izobraževalno delo.

O naših kulturnih prireditvah je poročal s. Delak. Njegovo poročilo glej med članki! K debati so se oglasili ss. Škrli z Jesenic, Košmos iz Hrastnika in Godnik iz Celja. Govorili so o šolanju naših dramatičnih odsekov. Končno je bil sprejet predlog, naj se ne vrši šola za naše režiserje v Ljubljani, ampak naj s. Delak pride v posamezne večje kraje in tam na konkretnem primeru uči ves dramatični odsek.

O delavskem športu je referiral s. Štukelj. Obžaloval je, da niso prišli na kongres zastopniki osrednjega del. kolesarskega društva v Mariboru, čeprav smo jim prej pisali, da bo ta kongres sklepal o nadaljnjem razmerju med njimi in »Svobodo«. To društvo brez dvoma deluje v duhu proletarskih načel. Pri razmerju do »Svobode« gre le za tehnično vprašanje. Dosedanji dogovor ni zadovoljil nobene strani, zato predlaga, naj se kolesarsko društvo in »Svoboda« vrnete v organizacijsko razmerje, ki je bilo pred celjsko konferenco. Izogibati se pa moramo vsakih nasprotstev. Kar se tiče ostalega del. športa, je treba obžalovati, da prevladuje najmanj plemenita športna panoga — nogomet in da se premalo goji turiztika, smučanje, plavanje, lahka atletika i. p. Večina teh klubov je včlanjena v meščanskih zvezah in podzvezah in tekmuje z meščanskimi klubi, ker nimajo svojih igrišč. To se pa ne sklada z načeli zveze »Svoboda«, ki je postala izraziti delavska izobraževalna, pokretaška organizacija. S tem pa še ne maramo prepustiti vseh teh klubov drugim, temveč jim priporočamo, da se zberejo v »Radnički sportski zasednici«, ki ima centralo v Beogradu. Zveza »Svoboda« želi s to zajednico urediti dobre odnose, moralno bo pa odgovarjala le za one svoje športne odseke, ki delujejo in bodo delovali v duhu načel »Svobode«. K svojemu referatu je predlagal sledečo

RESOLUCIJO

o delavskem športu.

Po zaslišanju referata o delavskem športu pri nas, ugotavlja kongres, da goje pri nas delavski športni klubi le preveč nogomet, ki ga je že radi njegovega značaja težko uvrstiti med proletarski šport. Kongres priporoča gojitev plemenitejših panog, kakor turiztika, smučanje, plavanje, lahke atletike itd.

Z izjemo Osrednjega delavskega kolesarskega društva v Mariboru so delavski športni klubi večinoma včlanjeni v meščanskih športnih zvezah in podzvezah. Kongres razume sicer razloge,

ki jih v to vodijo, vendar se ne more s tem solidarizirati. V duhu načel »Svobode« so dopustna tekmovanja samo med delavskimi klubi.

Svoječasni dogovor med Osrednjim kolesarskim društvom v Mariboru in med »Svobodo« ni zadovoljil nobene strani.

Zato sklene XVI. kongres »Svobode«:

1. da v bodoče zveza in podružnice »Svobode« vzdržujejo direktne zveze le z onimi športnimi odseki, ki pripadajo z vsem svojim članstvom pristojnim podružnicam »Svobode« in delajo v duhu načel in pravil »Svobode«;

2. priporoča združitev raznih delavskih športnih klubov v posebni »Delavski športni zajednici« in izraža željo, da bo uredila zveza »Svoboda« dobre odnose s to zajednico. V interno razmerje te zajednice do njenih klubov se zveza »Svoboda« ne bo vmešavala.

Referat in resolucijo je kongres sprejel brez debate soglasno.

O izpremembi pravil je poročal s. dr. Mirko Kus-Nikolajev iz Zagreba. Dejal je, da stojé oni na tem stališču, da mora biti v Jugoslaviji enotna delavska kulturna zveza in da so se zato odločili ustanavljati podružnice »Svobode«, ki ima največ izkušenj in ki je pokazala največ pozitivnih rezultatov ter daje jamstvo, da bo v pravi ideologiji vzgajala delavstvo. Ker so neke razlike med posameznimi pokrajinami, je pa treba omogočiti čim uspešnejše delo v različnih razmerah za enotne cilje. Ustanoviti je treba pokrajinske uprave, ki delujejo po posebnih pravilnikih, ki se izdelajo sporazumno med centralo in zastopstvi pokrajin. H koncu izraža svoje navdušenje nad delom »Svobode« in prepričanje, da se bližamo organiziranju enotnega del. kulturnega pokreta v vsej Jugoslaviji. Kongres je s ploskanjem pozdravil njegova izvajanja in predsednik kongresa je v imenu zveze izjavil, da mi nismo društvo v običajnem pomenu besede, da nam zato ni do tega, da se društvo kot tako razširi na Hrvatsko, Slavonijo in Dalmacijo, temveč da se veselimo le tega, da se je razširil delavski kulturni pokret kot tak na druge pokrajine v državi. V smislu Kusovega referata je kongres soglasno sklenil sledečo dopolnitev zvezinih pravil:

§ 1.

Zveza je nepolitična in se imenuje: »Svoboda«, delavska kulturna in telovadna zveza Jugoslavije ali srbohrvatsko »Sloboda«, radnički kulturni i telo-

vježbeni savez Jugoslavije. Sedež zveze je v Ljubljani.

§ 28 a

Zveza ustanavlja po potrebi pokrajinske uprave in jim določa področja (teritorij) in pravilnike.

§ 28 b

Zvezin odbor razpušča pokrajinske uprave iz razlogov, navedenih v § 9 teh pravil.

V nov zvezin odbor, nadzorstvo in razsodišče so bili potem soglasno izvoljeni sledeči sodrugi: predsednik **Ciril Štukelj**, I. podpredsednik dr. **Mirko Kus-Nikolajev** (Zagreb), II. podpredsednik **Bogo Teplý** (Maribor), tajnik dr. **Celestin Jelenec**, blagajnik **Ivan Vuk**, gospodar **Josip Moretti**, knjižničarka **Angela Jevnikar**, člani ožjega odbora: **Josip Berdajs**, **Niko Bricej**, **Rado Celešnik**, **Stane Likar**, **Franc Pintar** in **Ivan Skuk**. V širši odbor: **Štante Ivan** iz Celja, **Breznik Ivan** iz Trbovelj, **Joško Kosmos** iz Hrastnika, **Štefan Presl** iz Maribora, **Franc Gabriel** iz Ptuja, **Anton Krištofek** iz Tržiča, **Josip Zupanc** iz Zabukovce, **Leopoldina Klavara** iz Zagreba, **Franc Škrli** z Jesenic, **Franc Kocjančič** iz Dobrunj, **Franc Krč** iz Kranja in **Franc Lepko** iz Guštanja.

V nadzorstvo: **Jakob Isop**, **Lovro Jakomin**, **Rakovčeva Kristina**; v širše **Cvetko Kristan** z Jesenic in **Leopold Majdič** iz Trbovelj.

V razsodišče: **Ivan Mlinar** in **Franc Jernejčič** iz Ljubljane in **Vlastimir Pfeifer** iz Zagreba.

Izvoljen je bil torej v glavnem dosedanji odbor, izpremembe so se izvršile v toliko, kolikor je zahteval interes zveze zlasti z ozirom na njeno razširjenje na Hrvatsko.

K zadnji točki se je priglasilo več sodrugov: **Teplý** je poudarjal, da je potreba letos dvojne agitacije za Čankarjevo družbo, da bo kljub gospodarski krizi ohranila dosedanje število naročnikov. **Godnik** je obžaloval, da še vedno ni delavskega dnevnika. Med članstvom naj bo več vzajemnosti. Alkoholizem je treba zaježiti. **Breznik** je priporočal vsem podružnicam in imovitejšim sodrugom, naj postanejo člani »Počitniškega doma« in s tem podpro delo hrastniških in trboveljskih sodrugov za delavske otroke. **Dr. Jelenec** je omenil, da so v pravilih »Svobode« predvideni tudi turistični odseki. Toda, ker ponekod ponovno usta-

navljajo samostojna društva »Priji. Prirode«, jim »Svoboda« ne sme nasprotovati, temveč naj goji prijateljske odnose in skrbí, da ne pride do neprijateljske konkurence. Potem je čítal s. Štukelj **predloge raznih podružnic**. Jesenice predlagajo način najostrejšee kontrole nad ravnanjem s članskimi znamkami. Predlog je bil sprejet in bo poslan vsem podružnicam s posebno okrožnico. Sprejet je bil tudi predlog, naj uredništvo »Svobode« posreduje pri »Del. Politiki« radi ocen vsake številke. Nadzorstvo in tudi kongres sta sprejela predloge podružnice **Šiška** o kontroli nad gospodarstvom posameznih podružnic s strani centrale in radi razmejitve bližnjih podružnic. Tudi o tem bodo obveščene podružnice z okrožnico. **Zalog** predlaga napravo znakov in obveznost, da jih vsi člani nosijo. Ožji odbor je pripravil več vzorcev in jih bo poslal podružnicam, da se odločijo. **Kocjančič iz Dobruni opozarja**, naj se pri naročilu novih znamk ne pozabi napraviti posebnih markic za brezposelne člane. **Kosmos** je priporočal, da centrala vedno skrbí za knjižnice in da se izvedejo tozadevni sklepi za Hrastnik. Štukelj pojasnjuje, da bo Hrastničanom v kratkem ustrezno in da se centrala stalno briga za knjižnice, toda v tej svoji skrbí pogrša rednih poročil od krajevnih knjižničarjev. **S. Noč** pozivlja vse podružnice na udeležbo pri proslavi 10-letnice javornícke »Svobode« 21. avg. **Dr. Kus** poudarja velik pomen delavskega odra.

Občni zbor je pred peto zaključil predsednik. Poudaril je pomen tega kongresa. Zveza »Svoboda« mora postati v duhu storjenih sklepov izrazita delavska izobraževalna, pokretaška organizacija. Vse sklepe bomo izvedli, če bomo šli z vsem idealizmom na poglabitev svojega dela. Idealizma je veliko v nas. Kongres so obiskali delavski zastopniki iz krajev, kjer vlada nepopisna beda. Kljub temu delamo naprej. In moramo zmagati. Če še mnogo ljudi ni za našo idejo, ne pomeni, da je ta naša ideja slaba, nasprotno, tako velika je, da je še mnogi ne razumejo. Baš v teh težkih časih se mora vsakdo izkazati. Ne sme zmagati podivjani fašizem. Človeštvo si mora urediti srečno življenje s tem, da se odpravi izkoriščanje človeka po človeku. Naše kraljestvo ni od tega sveta. Vse naše misli so usmerjene v bodočnost. »Svoboda« ne nudi nobenih materialnih koristi svojim članom; od njih zahteva samo nesebično delo za boljšo bodočnost, za preobrazbo človeškega družabnega življenja. Zato bodo med seboj pravi prijatelji. Delajmo korajžno in složno! Družnost!

Trbovlje. — Za nedeljo, 17. julija, je bil napovedan velik izlet »Počitniškega doma« in »Svobode« na Mrzlico. Z strahom smo v soboto popoldan zasledovali nevihto in računali, koliko bo odpadlo tujih in domačih izletnikov v nedeljo. Res se je število nekoliko skrcilo, a vendar se je zbralo vseh udeležencev preko 2000. Vzlic megli, ki se je podila po Mrzlici do 9. ure dopoldne, so prihajali izletniki v velikih skupinah iz Trbovelj, Hrastnika, Zagorja, Zabukovce, Liboj in Celja. Kasneje so prišli sodrugi iz Zagreba, Ljubljane, Šoštanja in Maribora. Zelo častno sta sodelovali pri proslavi delavski godbi iz Trbovelj in Hrastnika ter pevska zhora »Svobode« I. iz Hrastnika in »Svobode« iz Zabukovce. Ob pol 10. uri dopoldne je pozdravil s. Majdič vse došle izletnike v imenu »Počitniškega doma« in se zahvalil tudi vsem onim, ki so pomagali pri zgradbi zasilnega doma. S. Krušič je govoril o pomenu združništva vobče z ozirom na združni dan, ki se praznuje vsako leto, in pozival vse navzoče k sodelovanju na združnem in kulturnem polju. S. dr. Ježenec pozdravi navzoče za centralo »Svobode«, s. Beutel za člane »Počit. doma« iz Hrastnika in s. Godnik za celjsko »Svobodo«. S. Majdič je vabil vse navzoče, da po svojih močeh pomagajo pri zgradbi »Počit. doma« in se pri otvoritvi istega zberejo še v večjem številu.

Ob tej priliki se popravi poročilo o zgradbi »Počit. doma« v julijski številki »Svobode« v toliko, da ni že zgrajen »Počit. dom«, temveč samo zasilna zgradba, katero so pomagali postaviti tudi **sodrugi iz Hrastnika**. Vsa dela pri zgradbi sedaj in tudi v bodoče se vrše skupno. Tudi samo na tej podlagi se je pričelo z delom, ker se dobro zavedamo, da le v skupnosti je moč. Zadnje poročilo v »Svobodi« ni bilo po naši krivdi tako podano. Vse ostale sodruge, sodružice in korporacije prosimo, da nam tudi v bodoče pomagajo pri zgradbi pravega »Počit. doma« in se tem potom zahvaljujemo za dosedanjo pomoč in za častno udeležbo 17. julija. Delo je započeto, naj bo v kratkem dokončano.

Gostovanje hrastniške mladinske sekcije. — Mladinski odsek »Svobode I.« je v nedeljo, dne 3. julija t. l., gostoval v Delavskem domu na Lokah-Zagorju o. S. Spored je bil prav isti kakor prvotno v Hrastniku, o čemer smo že v »Svobodi« podrobneje poročali. Zahvaliti se je gostoljubni naklonjenosti »Svobode« v Zagorju in še posebej s. Juriju Arhu, ki so celo stvar prevzeli v njih režijo, tako da ni bila »Svoboda« iz Hrastnika prav nič vezana. Mlada družina, ki sta jo vodila

ss. Kosmos in Lipušek, je pri povratku prepevala, polna mlade radosti, in si samo želi še zopet kdaj pojaviti na delavskem odru »Svobode« na Lokah.

Prosvetni večer »Svobode« Zalog.

Prosvetni večeri so se jeli prirejati povsod, kjer deluje delavska telovadna in kulturna zveza »Svobode«. Ljubljanska podružnica »Svobode« je pokazala, kako uspešno delo je, prirejati prijetne, umetniške, vzpodbujajoče proletarskega duha večere v današnjih dneh, ko je potrebna predvsem, in kakor še nikoli prej, mogočna skupnost, spoznavanje lepote življenja in človečanske samozaveesti.

Podružnica Zalog, takorekoč proletarsko predmestje Ljubljane, je 2. julija t. l. priredila ob priliki petletnice svojega obstoja in delovanja I. delavski prosvetni večer.

Dvorana, ki je obširna in za take večere kakor nalašč primerna, je bila vsa zasedena. Bilo je, skromno rečeno, nad 150 gledalcev.

Večer je otvoril s pozdravom predsednik sodrug Kočar Josip, s. Vuk, tajnik centrale iz Ljubljane, je imel kratek govor ter je vzpodbujal zaloške »Svobodaše«, da naj ustvarjajo vedno gostejše vrste »Svobodašev«, da bo zrasel iz njih veliki proletarski »MI«.

Nato se je začel umetniški in koncertni del.

Pevci s Trnovega-Krakovo so zapeli več lepo ubranih pesmi in pokazali, kakor vedno, da je njihov pevski zbor zelo dober. So po veliki večini delavci. Tomšič Ivanka, Svobodašica, je deklamirala »Pesem o raztrganem srcu«, 4-letna hčerka Josipa Kočarja, Darinka, pa »Klicatelj novega dne«, obe sta želi viharo priznanje. Govorni zbor je pesem »O žuljih in kruhu« izvajal naravnost izborno, umetniško in moram reči, med delavstvom, med »Svobodaši«, še posebej, je veliko talentov. Svobodašici Pangeršičeva Ivanka in Mici sta zapeli igrali »Rdeči sarafan«. »Svobodašici« Silvestrova Mici je zapela »Rožmarin« in Silvestrova Lenka pesem »Dekletom« z občutkom in lepo. »Svobodaš« Skuk je režiral Pesem etaž, dnevnih kopov in štircev, ki je bila prav dobra. Odlomek

iz Cankarjevih »Hlapcev« je režiral »Svobodaš« Tomšič Leopold.

Večer je bil lep, prisrčen, in ko sem odhajal, se mi je v srcu dvignil čut ponosa, da sem tudi jaz »Svobodaš«, da nas je toliko in takšni!

Zaloški »Svobodaši«, še in še, da se vidimo.
I. V.

Javorniška »Svoboda« je 21. avg. proslavila desetletnico svojega obstoja z istočasno otvoritvijo novih društvenih in gostilniških prostorov zadruga Delavski dom na Javorniku pri Koniču. Priredila je velik pevski koncert, slavnostno zborovanje itd. O tej lepi proslavi izide obširnejše poročilo v prihodnji »Svobodi«.

Lesce. — Tukajšnja podružnica »Svobode« dalj časa ni kazala pravega življenja. Na večkratno vzpodbujanje centrale je vendar zopet oživela. Na svojem občnem zboru si je izvolila sledeči odbor: predsednik Pavel Magdič, namestnik Tancek Anton, tajnik Vilko Oblak, nam. Anton Dežman, blagajnik Ivan Hanžič, nam. Anton Prešeren, odborniki: Janez Frelj, Ludvik Eržen, M. Vrhunc; v nadzorstvo: Janez Gašperšič in Andrej Rainhard. Knjižničarja bosta Rainhard Andrej in Kirin Anton, gospodar Joško Podobnik, pomožni blagajničarki Mihec Mici in Mihec Francka. Glavno skrb bo podružnica posvetila knjižnici in prirejanju predavanj, po možnosti bo pa gojila tudi druge odseke.

Društvene prireditve. — V dnevnikih smo čitali neko poročilo prosvetnega oddelka banske uprave o prireditvah vseh društev v Sloveniji. Ta statistika je zelo pomanjkljiva, navaja samo splošne številke in ne posameznih društev. Zanimivo bi pa bilo baš to, da se ve, kaj in koliko so delale različne društvene skupacije. Tudi drugače je to poročilo pomanjkljivo; n. pr. sama »Svoboda« je priredila več skioptičnih predavanj, nego jih to poročilo v celoti navaja. Vse naše podružnice naj vestno in redno vodijo pregled vseh svojih prireditev, da bomo mogli prihodnje leto priobčiti celotno statistiko vsega dela celotne zveze »Svoboda« po zgledu poročila, ki je bilo podano na lanskem decembrskem kongresu »Svobode«.

Kaj si v tem mesecu storil za »Svobodo«?

DRAMATIKA

Triumfi »Hlapca Jerneja« v Zagrebu. 13. avg. je delavski oder ljubljanske »Svobode« gostoval v Zagrebu s »Hlapcem Jernejem in njegovo pravico«. Gledališče je bilo popolnoma razprodano, mnogo jih ni moglo dobiti vstopnic, predstava je navdušila in razgrela gledalce. Zagrebška »Svoboda« je izrazila svoje veselje nad tem, da se je delavski oder odzval njenemu vabilu. Njeni zastopniki na kongresu zveze kar niso mogli prehvaliti predstave.

Pri tem moramo omeniti, da so bile v časopisju napačne notice, češ, da je delavski oder povabila zagrebška Delavska zbornica. Povabila ga je zagrebška »Svoboda« in vsa uprizoritev se je vršila pod njeno režijo in na njene stroške.

O tej uprizoritvi piše zagrebški poročevalec **»Jutra«** v kulturnem pregledu v 193. številki sledeče:

»Delavsko gledališče »Svobode« iz Ljubljane je gostovalo v našem gledališču s Cankarjevo dramo »Hlapec Jernej in njegova pravica«, predelano in inscenirano po Ferdu Delaku. Nastop »Svobode« je imel popoln uspeh. Gledališče je bilo razprodano do zadnjega prostora. Občinstvo je z vidnim zanimanjem spremljalo izvedbo, nagrajalno je nastopajoče igrance z burnim ploskanjem pri odprtem odru in ob premorih.

Režiser, ki je predelal Cankarjevo besedilo, je dal drami značaj kolektivne drame. Kot režiserju se mu je posrečilo doseči izredne efekte z dovoljno umetniško vrednostjo. Svetloba, zastor, beseda, zbor, ritem, vse je izrabljeno v dovoljni meri. Posebna pozornost je posvečena gibanju zbora. V tem pogledu je dosegel režiser prav lepe slike. Pred vsako sliko so se prikazale na platnu dia pozitivne projekcije s karakteristiko prizorov, ki so sledili. S tem je bila ideja drame še bolj podčrtana, ker se je pred gledalci razvijala kakor nekakšen živ roman. Polde Demšar, Rado Horvat in Boris Božič, kakor tudi zbor so vložili v svoje vloge največji trud in dosegli odgovarjajoč uspeh. Občinstvo jim ni ostalo na dolgu priznanja, da mu je predstava ugajala. Uspeh je bil celo tolik, da se ponovno pričakuje gostovanje tega delavskega gledališča, o katerem se govori, da nastopi prihodnjič s predelanim Haškovim romanom »Vrli vojak Švejk«.

Tudi tednik **»Slovenija«** priobčuje v svoji 5. številki zelo pohvalno oceno, v kateri pravi:

»Delavsko gledališče »Svobode« je gostovalo v nedeljo, 14. t. m., v zagrebškem Malem kazališču in doseglo tudi pri Hrvatih zelo velik uspeh. Kakor je znano, so delavski igralci naštudirali Delakovo prireditev »Hlapca Jerneja« v obliki in slogu kolektivne drame. Tako prenovljeni Jernej je že spomlad z ljubljansko uprizoritvijo popolnoma prodril in prinesel v naše gledališko življenje nekaj novega. Bilo je pametno, poslati Svobodaše ven, kjer so dosegli uspeh, kakršnega si Hrvati niso obetali.

Malo gledališče v Zagrebu je bilo polno. Med občinstvom smo videli mnogo odličnih oseb. Navdušenje za delo in izvedbo se je stopnjevalo. Društvo in oderski zbor sta lahko zadovoljna.

Enak uspeh se je ponovil v ponekdjek v ljubljanski operi, bilo pa je manj občinstva, čeprav je predstava prirejena ob železničarskem kongresu. Gostom sta vsebino drame tolmačila dva člana zbora z opisom v francosčini in esperantu. Tudi v filmskih ilustracijah so spopolnjevali delo nemški in francoski prevodi Cankarjevih lapidarnih stavkov, s katerimi Delak zaključuje posamezne prizore.

Govorni zbor in solisti so se tudi ta večer izkazali s precejšnjo nadarjenostjo in so s svojim režiserjem utrdili svoj prvi kolektivni uspeh. Drama je močno učinkovala na vse prisotne.

Vredno je poudariti globoko razumevanje za Cankarja v tej mladini, ki jo je zbral režiser Delak takoj po svoji vrnitvi iz Nemčije. Njegova priredba »Hlapca Jerneja« je vestno in Cankarja dostojno delo, ki ga tehnična odrska izvedba ne more potvoriti. To je gotovo velik napredek slovenskega delavskega odra, in to tem bolj, ker Ivana Cankarja — po mnogih znakih sodeč — prav naši vodilni kulturni krogi še zdaj ne razumejo.

Marljivemu delavskemu zboru želimo še mnogo vztrajnosti in uspehov.

Trdovratno kot pri vseh uprizoritvah pa molči »Slovenec«, ki si hoče prisvajati monopol nad vso slovensko kulturo. In ker »Hlapca Jerneja« niso igrali uredniki »Slovenca«, temveč delavski oder »Svobode«, je treba pač to kulturno delo zamolčati.

Prevalje. Naša »Svoboda« je uprizorila 14. avgusta »Hlapca Jerneja« na svojem odru na Lešah pod režiserjem diplom. pravnikom S. Gabrijelom Čopom. Ta dan je bil tako za »Svobodo« samo, kakor tudi za številno publiko pravi prav-

cati slavnostni dan, prišli so celo iz daljne Črne v prav častnem številu.

»Hlapec Jernej« je bila novost za našo publiko iz več ozirov. Tehnika drame in močni povdarek proletarske pravice — oboje je zbudilo ugoden odmev med poslušalci in kar do danes, po 13 letih, ko pohajam na uprizoritve raznih dram, nisem doživel, sem imel tokrat priliko: nikoli se še ni čutila pri publiku toliko duhovna zbranost, duhovna zveza z uprizorjeno dramo kot tokrat, vsakemu se je bralo na obrazu, da je »Hlapec Jernej« kri njegove krvi. Marsikomu je bila še uganka, kaj pomeni nastopajoči govorilni zbor, a četudi ni dobil odgovora takoj, je ob koncu vedel vsakdo, da je to on sam, da je to proletarijat. Čeprav ne vsi, vendar so prišli poslušat dramo vsaj nekateri naši »Jerneji«, ki so po 40 in več let garali za druge in danes stradajo in eden teh mi je ob odhodu iz dvorane dejal: »To igro naj ponovijo, pridem še enkrat poslušat«; notranje ganotje in doživetje se je temu proletarskemu veteranu čitalo raz obraza kakor vsem, ki so zapuščali dvorano.

Moralni uspeh je bil popoln, gmotni pa ob nabito polni dvorani — nič manjši. S tem uspehom je zadovoljina »Svoboda«, a tudi igralci z režiserjem vred. Pokazali so, da se da »Hlapca Jerneja« uprizoriti na podeželskem odru z najskromnejšimi tehničnimi pripomočki, ako je režija v dobrih rokah in igralci disciplinirani, vloge dobro razdeljene in če vsak igralec popolnoma razume svojo vlogo. »Hlapca Jerneja«, t. j. glavno vlogo, je igral s. Hozner Alojz z ono dovršenostjo kot igra vsakokrat, samo s to razliko, da je tokrat samega sebe prekosil, ako nisem s tem premalo povedal. Pavel Čop je rešil vloge gospodarja, župana, sodnika in dohtarja enako dobro in upamo, da bo v bodoče še sodeloval. S. Prosem Marko je rešil vlogo župnika zelo lepó in enako dobro študentovsko vlogo s. Ivartnik Ivan. Govorilni zbor, ki so ga tvorili številni sodruzi in sodružice dramatičnega odseka, je s svojo preciznostjo v slehernemu poslušalcu zbudil mogočen odmev. — Ta dan je bil pravi proletarski praznik za nas in upati smemo, da ne zadnji. K. D.

DELAVSKA PESEM IN GLASBA

Kako je nastala »Pesem dela«.

Na pomlad leta 1868 so našli v pišemskem predalu oz. nabiralniku tedaj na novo ustanovljenega Delavskega izobraževalnega društva na Dunaju rokopis pesmi brez navedbe avtorja. Pri društvu je bil pravkar ustanovljen tudi pevski odsek in njemu je bila namenjena ta najdena pesem, naslovljena kot »Pesem dela«. Tekst pesmi je izročil eden od tedanjih voditeljev dunajskega delavstva, Andrej Scheu svojemu bratu Josefu Scheu, da naj ji zloži napev.

Že po nekaj tednih je delavsko pevsko društvo prvič predvajalo »Pesem dela« v Zobelovi vrtni restavraciji na Dunaju. Pesem je vzbudila veliko navdušenje in se je zelo hitro razširila.

Pozneje, ko je bila pesem na Dunaju že popularna, so našli tudi njenega avtorja. Bil je to J. J. Zapf, sin tkalca švile, rojen 27. novembra 1847. Obiskoval je samo štirirazredno ljudsko šolo, ali sam se je trudil s svojo splošno in strokovno izobrazbo. »Pesem dela« je napisal kot 21-letni mladenič. Leto dni zatem se mu je

posrečilo ugodno prodati neko ujedkovino in za prejeti denar se je odpeljal v Francijo, da se izpopolni v svoji stroki. Pozneje se je vrnil na Dunaj, kjer je bil kot učitelj na graverski in pozlatarski šoli.

Josef Scheu je bil učitelj petja, in se je rodil dne 15. septembra 1841 na Dunaju. Njegova dva brata, Andrej in Heinrich, sta bila politično delujoča v delavskem gibanju in sta zaradi tega morala pobegniti v sedemdesetih letih v tujino. Josef Scheu je pa dirigiral delavske pevske zборе še v devetdesetih letih. -st-

Pevski odsek celjske »Svobode« je priredil svoj drugi vrtni koncert 6. avgusta t. l. Ponovno je pel v Mestnem parku pod vodstvom Cirila Preglja in dosegel popoln uspeh. Predvajal je 14 pesmi: slovenskih, srbohrvatskih, ruskih in eno moravsko. Vse pesmi je zbor zapel izredno dobro. Tudi vsi solisti so uspeli: tako Rebernakov tenor v »Večernem zvonu«, Teljčev tenor pri »Gorskem kraju«, baritonski solo Kobule v pesmi »Sa-

nak spava« itd. V četrtek 11. avg. t. l. je bil ponoven koncert na vrtu Celjskega doma, v soboto 13. avg. t. l. pa v kopalski »Therma« v Laškem.

Hrastnik. Pevski odsek »Svobode« I. je v nedeljo, dne 3. julija t. l., priredil na vrtu g. Al. Logerja, pevski koncert s sodelovanjem rudarske godbe na pihala. Pevski spored je obsegal številne delavske pesmi in težje skladatelje, nastopilo je okroglo 50 pevcev. V zboru se opaža dobra disciplina, iz česar slede vedno večji uspehi in priznanja. Dirigiral ga je z veliko spretnostjo njen poštvovalen pevovalja s. M. Podlogar. — Z nič manjšim uspehom pa je nastopila godba, saj so se izvajale prav težke kompozicije in je s tem sodelovanjem še posebej pokazala svojo solidarnost s polnim razumevanjem, da kot delavska godba prostovoljno sodeluje z nami skupno za procvit delavske kulture. Ta godba je pokazala svoj lep napredek na koncertu. Vodil jo je njen zelo priljubljen in poštvovalen podkapelnik s. Jože Komlanc. Udeležba je bila nad pričakovanje lepa, zlasti v tem težkem času, ki ga preživlja proletarec. Ves Hrastnik je pokazal svojo naklonjenost svojim društvom in dal priznanja in duška, izražajoč, da si želi še tako lepih prireditiv.

Rogaška Slatina. V nedeljo, dne 10. julija, je priredil pevski odsek naše »Svobode« uspešni pevski koncert v »Društvenem domu« na periferiji Rogaške Slatine.

Po sedmih mesecih brezposelnosti smo se potrudili, da smo pokazali, da tudi proletarec-trpin lahko ustvari kaj lepega, mogočnega, to je lepo pesem.

Prej smo peli pesem mesečini in ljubezni, kriza, trpljenje v tovarni nas je prisilila, da pojemo pesem o bedi, o boju

in svobodi. Pesem o svobodi, enakosti in bratstvu, to je vse. V njej se izkričijo trpeča delavska srca v eno samo hrepenenje: svoboda in delo, saj pravi nekje pesem: le delo je življenja slast. Da delo je slast, a za delo tudi plačilo, ne pa ob plačilnem dnevu prazen plačilni list.

Na programu smo imeli 13 pesmi, med vsemi je najbolj ugajala ruska »Dva najst razbojnikov«, od delavskih pesmi pa »Vzbujenje duhov«, »Delavski ro-zdrav« in »Slava delu«.

Ugajala je tudi Hajdrihova »Slabo sveča je brlela« in »Pod oknom«, Kocjančeva »Slovo« in Rusova »Lahko noč«.

Pevski odsek »Svobode« je pokazal lep napredek, mnenje kritike je bilo v enem edino, da smo prvi pevski zbor v Rogaški Slatini.

Zato gre predvsem zahvala pevovalji g. Fischerju za neumoren trud in delo za napredek našega zbora. On je naš tihi sodelavec, trudi se neumorno, da napravi iz nas prave pevce.

V nas pevcih mora biti enotna volja za napredek, ki bliža človeka človeku, ki ustvarja iz — po temi tavajočih — posameznikov močne zajednice, a v teh zajednicah enotno misel, enotno ljubezen in enotno voljo.

Kolja.

Pevski odsek »Svobode« II. v Hrastniku je priredil 31. julija t. l. lep vrtni koncert pri g. Demetroviču. Predvajali so 15 pesmi. Pozornost je vzbujal m'adinski pevski zbor pod vodstvom s. Franca Beutla, ki šteje 30 dečkov in deklic. Zapel je izven programa dve pesmi »Kje so tiste stazice« in »Bratje, le k solncu, k svobodi«. Zbor odraslih pa šteje 24 članov in ga vodi g. B. Diermayr. Koncert je lepo uspel.

Ali so Tvoji znanci in prijatelji že vsi člani »Svobode«?

DELAJSKI SPORT

SK »Svoboda« Zalog je odigral v nedeljo, dne 10. julija t. l., prijateljsko tekmo proti domačemu »rivalu« Rapidu, ki je končala s 3 : 3 (polčas 3 : 0 za Rapid). V prvem polčasu je bila igra otvorjena, vendar so Rapidovci po krivdi vratarja in desnega branilca prišli do treh cenenih golov. Drugi polčas pa je bila »Svoboda« absoluten gospodar na polju. Nasprotnik je prišel samo dvakrat čez polovico, sicer pa se je cel polčas — ki je bil radi odhoda Rapida prekinjen 20 minut pred potekom igre — odigral v kazenskem prostoru Rapida. — 24. julija: Svoboda : Korotan 8 : 5 (4 : 2). Lepa igra obeh nasprotnikov. Dasi je bila obramba gostov najboljša formacija svojega mostva, je morala radi odločnosti domačega napada 8 krat kapitulirati. Svoboda je nastopila z rezervnim vratarjem, ki pa se je dobro obnesel. Tudi ostali igralci so bili dobri, samo desni branilec je nekoliko »plaval« in gre marsikateri gol na njegov račun. 31. julija sta nastopili dve old boys moštvi — belordeči »suhi« in rdeči »debeli«. Zmagali so suhi s 6 : 5. Sodnik, dasi najbolj mršav mož na igrišču, je hotel dokazati svojo nepristranost s tem, da je pošteno podrukal za debele. Občinstvo pa se je imenitno zabavalo. — 7. avgusta je gostovala »Svoboda« Vič ter je zmagala nad domačo z 2 : 1 (0 : 0). Rezultat pa bi bil lahko tudi obraten, najbolj pa bi odgovarjal neodločen rezultat. Moštvi sta bili enakovredni, pohvaliti pa je treba obrambo gostov in izvrstno domačo krilsko vrsto, ki je v zadnjih tekmah res postala hrbtenica moštva, enako dobra opora napadu kakor tudi obrambi. — Predtekmo so igrali nekoliko oslabljeni zmagovalci prejšnje nedelje proti domači rezervi ter izgubili s 5 : 0. — Dne 14. avgusta bi imel gostovati v Zalogu SK »Domžale«, ki pa ni prišel, vsled česar se vskočil nekompleten Rapid. Tekma ni bila vzeta preveč resno in so Svobodaši igraje zmagali z 11 : 3. — Upamo, da nam bodo priredili Svobodaši še več lepših tekem, kajti zanimanje za sport je pri nas precej naraslo, odkar se je ustanovil naš delavski sportni klub.

Občni zbor LNP in delavski sportni klubi. V nedeljo, 7. avg. t. l., se je vršil letni občni zbor Ljubljanskega nogometnega podsaveza (LNP), pri katerem so včlanjeni tudi delavski sportni klubi Dravske banovine. V LNP je včlanjenih zdaj 34 klubov, med njimi 4 Svobode, ljubljanska »Grafika«, celjski »Olimp«, vsi klubi iz revirjev itd. Za prvenstvo sta

bila dva predloga, in sicer ljubljanske »Svobode« in »Hermesa«, ki sta bila sprejeta s kompromisom. V enotni prvi razred pride »Svoboda« Ljubljana. V drugi razred Ljubljane pridejo: v skupino a: Grafika, v skupino b: »Svobodi« z Viča in iz Zaloga. V okrožje Celje: »Olimp«. V okrožje Trbovlje vsi klubi Trbovelj (Amater, Dobrna, Retje itd.), Hrastnika in Zagorij, v Maribor: »Svoboda«. V odbor so prišli sledeči naši zastopniki: I. podpredsednik s. Stanko (Svoboda, Lj.), II. blagajnik Vičič (Svoboda, Lj.), odborniki Malovrh in Kralj (Svoboda, Lj.), Friedl (Grafika), Vospernik (Natakar), kazenski odbor: Galof; arhivar: Simonič (Svoboda, Lj.), v odbor za kaznovanje sodnikov: s. Kralj. Naši zastopniki se morajo v LNP vedno zavedati, koga in kaj zastopajo. To so delavski sportniki in delavski sport.

ATUS-Bericht über die Arbeitsperiode 1928—1931. Arbeiter-Turn- und Sportverband (Delavska telovadna in sportna zveza nemških delavcev) v Českoslovaški republikli s sedežem v Ustju nad Labo je izdal obsežno, 96 strani obsegaajočo, poročilo o svojem delu v zadnjih treh letih. Izčrpno poročilo vsebuje najprej poročila vseh 7 okrožij zveze, dalje poročilo zveznega načelstva, ki navaja, da je znašalo število članov koncem 1931 — 33.908, dasi je imela Zveza vso dobo hude boje s komunistično opozicijo, ki je uspela znižati število članstva od 41.696 koncem 1928 na 33.908 koncem 1931. Večinoma so izstopila iz zveze kar cela društva. Nekaj je pa tudi delo gospodarske krize. V l. 1931 je zveza priredila 3936 zborovanj, 533 predavanj, knjižnice so imele 15.000 knjig, brezposelnih članov je bilo 7328, članov-brezverceev pa 6403, izletov je bilo prirejenih 1551 z 29.093 udeleženci. Zveza je imela koncem 1931 Kč 549.260,17 premoženja. Prispevkov je kasirala Kč 467.102,70. Zvezni glasili sta bili: »Ringelreihen« za mladino in »Der Freie Sport«. Slednje pa je bilo nedavno ustavljeno. Za vzgojitelje je izhajal mesečni vestnik: »Der Erzieher«. Zveza ima več oddelkov, tako telovadni, nogometni, šahovski, zimskosportni, lahko- in težko-atletični ter mladinski. Sicer pa dela zveza za prav lepo. —on—

Zahvala avstrijskih gostov mariborskemu delavstvu in DSK »Svobodl« za slovo.

Udeleženci izleta delavskega sportnega kluba »Voitsberg«, vzhiceni nad prišrčnim sprejemom, ki ga jim je pripra-

vilo mariborsko delavstvo in DSK »Svoboda«, izražajo svojo najsrčnejšo zahtevalo vsem, ki so pri sprejemu sodelovali.

Posebej se še zahvaljujemo vsem delavskim društvom, ki so se udeležili pozdravnega večera. Zlasti pa tudi podžupanu Golouhu, predsedniku kluba SK »Svobode« Oslaku in predsedniku Medstrokovnega odbora Petejanu. S. Vidovič pa je s svojo neumorno pridnostjo in s pomočjo vseh ostalih funkcionarjev izvršil delo, ki je nadvse častno za »Svobodo«. Naj bi te vesele ure, ki smo jih preživeli skupno, našle globokega odmeva. Za slovo še enkrat prisrčen: Zdravstvujte! Živel svobodni sport!

Za delavski sportni klub »Voitsberg«:

Predsednik: Wenno Koča. Častni predsednik: Rudolf Rossmann.

Avstrijski delavski sportniki v Mariboru.

Da se mariborski nogometni klub »Svoboda« oddolži nadvse prisrčnemu sprejemu delavstva v Voitsbergu, kjer je pred nekaj tedni odigral dve prijateljski tekmi s tamošnjim delavskim sportnim klubom, je s svoje strani povabil istega na prijateljsko tekmo v Maribor. Voitsberški sodrugi so se povabili z navdušenjem odzvali: pripeljalo se je v soboto opoldne 30 sodrugov in sodružic s tovornim avtom. Za njih prehrano je skrbela Javna kuhinja, prenočišča so pa dali na razpolago mariborski sodrugi, ki so se radevolje odzvali pozivu sportnega kluba, da sprejmejo po enega ali dva avstrijska sodruga brezplačno na stanovanje.

V soboto popoldne se je odigrala na igrišču v Ljudskem vrtu prva tekma, ki je izpadla 4 : 0 za »Svobodo«. »Svoboda« pa si je morala ta uspeh z žilavim tekmečem pošteno zaslužiti. Zvečer se je vršila na Gambrinovem vrtu v čast gostom pozdravna prireditev, ki se je razvila v pravo manifestacijo mednarodne delavske solidarnosti. Oficielni del prireditve so tvorili razni pozdravni govori. V imenu sportnega kluba »Svobode« je pozdravil goste klubov predsednik s. Ošlak. Kot simbol prijateljskih vezi je podaril voitsberškim sportnikom srebrni pokal sportnega kluba »Svobode« v darilo. V imenu mariborske mestne uprave je pozdravil goste podžupan Golouh. V imenu podružnice »Svobode« in Strokovne komisije je goste pozdravil s. Petejan, ki je poudarjal, da nas vežejo z njimi še tradicije nekdanjih bojev proti habsburgarstvu in skupno prizadevanje, izboljšati življenjske pogoje delavstva. Potem so pozdravili za delavsko pevsko društvo »Frohsinn« s. Kokol, v imenu strokovne

organizacije živilskih delavcev in pevskega odseka pekov pa s. Rakuša. Za številne pozdrave in izraze simpatij se je končno v imenu sodrugov iz Voitsberga zahvalil predsednik gostujočega sportnega kluba in predstojnik voitsberških mestnih uradov s. Rossmann. Povedal je, kako so se voitsberški sodrugi veselili tega izleta in zadnje noči od samega pričakovanja niso mogli spati. Za mnoge, zlasti pa za tiste, ki so že dolgo brezposelni, se je zdel ta izlet kot nekaj nedosegljivega, vendar se je s solidarnostjo in medsebojno požrtvovalnostjo omogočilo potovanje tudi tem. Njihova pričakovanja jih niso varala, nad prisrčnim sprejemom so vsi ganjeni. Maribor in njegove sodruge bodo ohranili v najlepšem spominu za vse življenje. Nato je izročil sportnemu klubu »Svoboda« lepo sliko, predstavljajočo prizor izza njegovega bivanja v Voitsbergu. Kombiniran pevski zbor vseh mariborskih pevskih društev je zapel v slovenskem in nemškem jeziku »Pozdrav« in s tem je bil oficijelni del proslave končan. Sledila je prosta zabava s petjem. Godba pa ni bila dovoljena. Nastopili so: mešani zbor »Svobode«, »Frohsinn« in pevski odsek pekov. Pa tudi voitsberški sodrugi niso hoteli zaostajati in so nam zapeli celo vrsto lepih delavskih koračnic. Da bi se pa še posebno izkazali, kaj znajo in nam napravili veselje, so najprvo zapeli »Stoji, stoji Ljubljanca«, ki so se je naučili od slovenskih delavcev v Voitsbergu. Le prekmalu je minil ta lepi večer, poln nepričakovanega veselja, ki se ga je mariborsko delavstvo udeležilo v častnem številu. O polnoči se je občinstvo v najboljšem razpoloženju razšlo, kajti sportniki so imeli drugi dan še težko nalogo pred seboj.

V nedeljo dopoldne so si gosti ogledali mesto in bližnjo okolico, ob 3. uri popoldne pa se je vršila v Ljudskem vrtu druga tekma, ki pa je končala s 5 : 2 v prid Voitsbergu.

Veselo razpoloženi in pozdravljeni od mariborskih sodrugov so se gostje ob 9. uri zvečer odpeljali, z zavestjo, da delavske skupnosti ne morejo ločiti ne jezikovne razlike in tudi ne meje.

Porast francoskega delavskega sportnega in telovadnega gibanja. Pierre Marie priobčuje v sodružnem glasilu »Populaire« zadovoljiv pregled o razvoju francoskega delavskega sportnega gibanja, ki se je od oslavitve po komunističnem razkolu že opomoglo. Od začetka letošnjega leta je bila ustanovljena cela vrsta novih društev in vrnil se je celo del članstva, ki je bil svoječasno zvaobljen v komunistične sportne organizacije.

Sportni dan SK »Olimpa« v Celju v nedeljo, dne 29. julija t. l., je prav lepo uspel. Na sportnem dnevu so sodelovale vse klubove sekcije. Na predvečer, v soboto, se je vršil skozi mesto stafetni tek, pri katerem je zmagala stafeta »Olimpa« pred stafeto Atletikov z naskokom dobrih 30 m. V dvorani v Samostanski ulici se je nato vršil klubov interni težkoatletski mišing. V nedeljo od 9. do 10. dopoldne se je vršil koncert celjske železničarske godbe pred kolodvorom. Ob 10. je krenil izpred kolodvora po mestu sprevoz sodelujočih z godbo na čelu. Dopoldne se je vršil tek na 400 in 800 m in stafetni tek. Ob pol 18. se je začela na igrišču pri Ska'ni kleti prijateljska nogometna tekma med SK »Olimpom« in SK »Železničarjem« iz Zagreba. Z boljšo in požrtvovalno igro je zmagal SK »Olimp« v razmerju 4 : 2 (3 : 2). V predtekmi je premagala ojačena rezerva Atletikov rezervno »Olimpa« z rezultatom 4 : 0 (0 : 0).

Poljska delavska telovadna in prosvetna zveza »Sila« v Češkoslovaški šteje 40 društev in v njih 1800 pripadnikov. Odseki telesne vzgoje (telovadni in sportni) so narasli na 1173 pripadnikov koncem 1931 napram 714 pripadnikom leta 1930. Med temi je 184 šolarjev, 262 učenk, 40 naraščajnikov, 19 naraščajnic, 345 članov in 110 članic. V maju t. l. se je vršila zvezna telesnovzgojna šola ob udeležbi 14 žensk in 15 moških.

Zveza čsl. delavskih turistov s sedanjem v Pragi je imela nedavno v Brnu

svoj občni zbor, ki je bil zelo dobro posečen. Zastopnike so poslale prijateljske organizacije od doma in tujine ter ministrstva. Ustanovljenih je bilo 6 novih skupin, tako da jih je skupno 20 s 5110 člani. Članarina znaša skupno z listom 16 Kč letno. Zveza bo pristopila tudi k Internacionali Prijateljev prirode.

Olimpijada posameznikov in rekordov. V Los Angelesu v Kaliforniji (USA) se pravkar vrši deseta meščanska Olimpijada. Če bi vprašali tam, v katerem znamenju bodo zmagali, bi mogel biti odgovor samo: v **znamenju rekorda**. V znamenju čim višje in čim boljše storitve posameznika ali ev. še štafete in moštva nad drugim posameznikom. V znamenju zmage enega individuja nad drugim, v znamenju zmage enega naroda nad drugim. Kako daleč je ta Olimpijada za časovno tendenco po kolektivizmu in kako daleč celo za Delavskimi Olimpijadami?! Človek bi mislil, da so prireditelji prespali celo desetletje in še več, ko jim ni mar Novi človek, Človek kolektiva, Človek Vzajemnosti. Tu pa svetovni rekord za olimpijskim, olimpijski za svetovnim: vse v znamenju gole telesne sile in telesne premoči. 1800 atletov se producira tu: a do 80.000 razredno zavednih proletarcev pa je čutilo lani na Dunaju, da se probuja Novi človek, da vstaja in se bliža. Los Angeles — Dunaj: individualizem — kolektivizem.

— — —

RAZNO

IZOBRAŽEVALNO delo delavskih organizacij v Avstriji. — Dunajska centrala za delavsko izobrazbo je izdala podrobno poročilo o vsem proletarskem prosvetnem delu v Avstriji. Iz poročila je razvidno, da se je na samem Dunaju povprečno vršilo dnevno po 16 predavanj, izven Dunaja po eno predavanje na teden, na Dunaju je bilo 400 raznih soc. šol in tečajev, dunajske delavske knjižnice so izposodile vsak dan po 6000 knjig, vsak član stranke je v enem letu prebral po 6 knjig. Dnevno so bila v Avstriji po štiri socialistična skioptična predavanja, centrala je dnevno izposodila po šest filmov in po 13 »schmalfilmov«.

Zanimive številke, ki dajo misliti in iz katerih je treba izvajati konsekvence. Nemška socialistična revija »Kulturwille« priobčuje v svoji 8. številki sledečo statistiko: »Za razdejanja svetovne vojne je bilo mobiliziranih 73,950.000 mož, od katerih je bilo ubitih 10,240.000 in ranjenih 20,000.000.

Za vse to so potrošile vojskujoče se države 8 milijard mark (1 marka je približno 14 Din). **Za to vsoto bi se mogla zgraditi za vsako družino v Franciji, Angliji, Belgiji, Nemčiji, Rusiji, Sev. Ameriki in Kanadi po ena vila v vrednosti po 80.000 mark.**

Od ostanka bi se še mogla zgraditi v vseh naštetih državah v **vsakem mestu** z nad 200.000 prebivalci

po ena bolnica za 100 milijonov mark,
po ena knjižnica za 100 milijonov mark,

po ena univerza za 200 milijonov mark.

Po vsem tem ogromnem delu bi pa še vedno ostala vsota, ki je enaka stanju celotnega premoženja v Franciji in Belgiji v l. 1930.

V **katoliški Poljski** ima 19.000 veleposestnikov 40 odstotkov celotne zemlje. Cerkev ima samo gozdov 85.000 hektarjev. Vsak tretji Poljak je nepismen. Za šole so v prejšnjem letu porabili 1 milijon zlotov, za policijo 123 milijonov. En milijon otrok (četrtnina šoloobveznih) nima nobene šole.

Delavska organizacija preganja alkohol. Nedavno smo poročali o avstrijski statistiki, ki pove, da je najmanj zločinov in prestopkov v onih krajih, kjer je socialna demokracija najmočnejša. Sedaj pa so obrtni nadzorniki v čehoslovaški re-

publiki izdali poročilo o razširjenosti alkoholizma v njihovi državi. Najbolj so vdani alkoholu na Slovaškem, ki je agrarna in katoliška dežela, potem pa v Podkarpatski Rusiji. Tam pijejo v velikih množinah denaturiran špirit in najmanjšim otrokom dajejo že žganja. Najmanj alkoholizma pa je v industrijskih okrajih Češke, Moravske in Šlezije. Tudi na tem polju se torej poznajo dobre posledice delavskega gibanja.

Delavski abstinenti in njih zveze. Zagrebški delavski listi poročajo, da se snuje v Jugoslovenskem savezu trezvenosti podzveza delavskih abstinentnih organizacij. Ta podzveza bo stopila v bližje organizacijske odnose z zagrebško podružnico naše zveze »Svobode«. Zagrebška podružnica »Svobode« poziva vse delavske trezvenjaške organizacije, da se ji javijo. V Zagrebu obstoja že delavska abstinentna organizacija z imenom Radnička apstinentna zajednica, katere blagajnik je funkcionar zagrebške »Svobode«, sodrug Leopold Jegrišnik. Tudi v Dravski banovini bi bilo treba poživiti delo delavskih abstinentov. -on-

„SVOBODA“ in „CANKARJEVA DRUŽBA“ se borita z istimi sredstvi za iste cilje!

Zato:

Vsak zaveden „SVOBODAŠ“ mora postati član „CANKARJEVE DRUŽBE“!

Prijavite se pri poverjeniku ali pa pišite dopisnico družbi (Ljubljana, poštni predal št. 290).

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon števil. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! Cene nizke! Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon števil. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej in obrestuje najugodnejše — V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki strokovnih in gospodarskih organizacij —

KNJIGOVEZNICA LJUDSKE TISKARNE D. D.

— prevzema v vezavo knjige, brošure, revije, koledarje itd. po najnižjih cenah —

MARIBOR, SODNA 20

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

SVOBODA

Letna naročnina stane komaj Din 36.—, letno izide 12 števil z obsegom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino

TEKMUJTE

V

NABIRANJU

NAROČNIKOV!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v

Severni Ameriki.

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddelkih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.

■ **Premoženje nad 4,000.000 dolarjev.** ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill

